

GÖTEBORGS UNIVERSITET
LITTERATUR, IDÉHISTORIA OCH RELIGION

En islamofobs manifest?

En psykobiografisk analys av
Anders Behring Breivik,
2083 A European Declaration of Independence
och händelserna i Oslo och på Utøya den 22 juli 2011

An Islamophobe's Manifest?
A Psychobiographical Analysis of Anders Behring Breivik,
2083 A European Declaration of Independence
and the Incidents in Oslo and on Utøya July 22, 2011

© Lou Hedström Bokinge

Termin: vt 2013
Kurs: RKT145, 15 hp
Nivå: Kandidat
Handledare: Daniel Enstedt
Examinator: Åke Sander

ABSTRACT

On July 22, 2011 a bomb detonated in the government building in central Oslo in Norway and eight persons died. Later that day, 69 people, most of them youths, were shot down and killed on the island of Utøya by a uniformed Norwegian man.

The purpose of this study is to analyse Anders Behring Breivik's personality and explain why he became a killer. I have used a Psychobiographical narrative method, which serves to describe the mind of a human being, linking the mind to motives, scripts, unconscious ideas and personality.

My primary sources are Breivik's Manifest: *2083 A European Declaration of Independence* and the interviews with his father and stepfather, together with the Psychiatric Reports which were submitted to the District Court of Oslo. I have analysed in what way Breivik's childhood influenced his behavior as an adult. For this purpose I have used a vulnerability analysis called *Sårbarhetsmodellen* by Perris & Perris. I have also examined whether Breivik is a product of his personality following Bob Altemeyers Right-Wing Authoritarianism (RWA) theory and in what way he has been influenced by the Eurabian literature.

The conclusion of this thesis is that cultural, biological and psycho-social factors have caused Breivik to develop a personality disorder. This can account for most of the authoritarian aggression shown in Breivik's Manifest *2083* and also by his actions on July 22, 2011. These actions have almost certainly been triggered by fear, in accordance with the theory of authoritarian aggression. My analysis is showing how this fear has been caused by his exclusion from his family, friends and society. This fear and anxiety has also contributed to develop his grandiose self-perception and narcissistic personality as a way to protect his falsely constructed self.

Keywords: Psychobiography, Sårbarhetsmodellen, Vulnerability, Carlo Perris & Hjärdis Perris, Right-Wing Authoritarianism, RWA, Bob Altemeyer, Authoritarian aggression, Anders Behring Breivik, The PCCTS Knights Templar, 2083 A European Declaration of Independence, Utøya, Oslo, Norway, Rettspsykiatrisk erklæring, Psykiatrisk vurdering, Fedrene NRK tv, Mass murder, Grandiose traits, Narcissism, Pseudocommando, Revenge, Eurabia literature, Motive, Scripts, Unconscious ideas, Personality conflicts.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT	i
1. INLEDNING	1
1.1. Bakgrund	1
1.2. Syfte och frågeställning	2
1.3. Metod	2
1.4. Material och källkritik	4
1.5. Teorier	5
1.5.1. Sårbarhetsmodellen	5
1.5.1.1. Begreppet sårbarhet	5
1.5.1.2. Kulturell och biologisk predisposition till sårbarhet	7
1.5.1.3. Psykosocial inverkan på utvecklingen av individuell sårbarhet	8
1.5.1.4. Personlighets- och beteendestörningar kopplat till anknytningsproblematik i barndomen	11
1.5.2. Right-Wing Authoritarianism (RWA)	12
1.6. Disposition	16
1.7. Avgränsningar & etiska hänsynstaganden	17
2. ANALYS	18
2.1 Sårbarhetsmodellen	18
2.2 Right-wing authoritarianism (RWA)	23
3. SLUTSATS OCH REFLEKTION	32
REFERENSER	34
BILAGA I – SÅRBARHETSMODELLEN	36
BILAGA II – 22. JULI-SAKEN och OSLO TINGRETT DOM 2012-08-24	37

1. INLEDNING

1.1. Bakgrund

”Strax före klockan 15.30 fredagen den 22 juli 2011 kom larm om en stor explosion i regeringskvarteret i centrala Oslo. Två timmar senare kom ett nytt larm om att en man klädd som polis sköt ungdomar på Utöya, där Arbeiderpartiets ungdomsförbund AUF höll sommarläger. På Utöya dödades totalt 69 personer, i Oslo åtta. Omkring en timme efter det andra larmet greps Anders Behring Breivik, som har erkänt båda dåden. Rättegången ska enligt planerna börja måndagen den 16 april 2012 i Oslo tingsrätt. (TT-NTB)”, (GP 4 januari 2012). Under rubriken ”Terrorådnen i Norge” i citatet ovan beskrivs här det värsta attentatet i Skandinavien någonsin.

Innan Breivik grips spekulerades det huruvida muslimska organisationer låg bakom dåden. När det senare kommer fram att det är en vit man född 1979 i Norge, ställdes mycket på ända. Hur var det möjligt och vem kunde denna man vara som kunde döda så många och varför?

26 juli 2011 uttalar sig Breiviks tillförordnade försvarsadvokat Geir Lippestad i media: ”Allt tyder dock på att han är galen”...”Han är i krig. Resten av världen, särskilt väst, förstår inte hans sätt att se på saker. Om 60 år kommer vi att förstå”. I samma artikel tillbakavisar, psykiatern och experten på gärningsmannaprofiler, Ulf Åsgård, advokatens påstående om att Breivik är galen och framhåller att ”Det finns flera personlighetsstörningar som går att identifiera”... ”åtminstone fyra: brist på empati och kategoriskt tänkande, en grandios självbild, och borderline-drag i form av svart-vitt tänkande. För honom är allting antingen rätt eller fel.”, (SvD Nyheter 2011). I de två *Rettspsykiatriske erklæringar* – som avlämnas dels den 29 november 2011 av rättspsykiatrikerna Torger Husby och Synne Sørheim och dels den 10 april 2012 av specialisterna i psykiatri, överläkare Terje Tørrisson och Agnar Aspaas – framkommer två helt olika resultat. I den första bedöms att Breivik uppfyller kriterierna för schizofreni; paranoid form enligt DSM IV och i den andra framgår att Breivik **inte** är psykotisk och ej heller lider av allvarlig psykisk sjukdom. I en tilläggsförklaring av den 30 april 2012, vilken är en bilaga till *Rettspsykiatriske erklæring* nr 2 framgår att Breivik skiljer sig från allt Tørrisson/Aspaas tidigare har sett i psykiatrisk praxis samt att det finns en problematik mellan realitetsbrist (bristande verklighetsuppfattning) och politisk fanatism (Oslo tingrett, *Tilleggsforklaring*, s. 10).

I Breiviks *Manifest (2083 A European Declaration of Independence)* framgår, på sidan 1 351, att Breivik utfört dåden i egenskap av Justiciar Knight Commander i *The PCCTS, Knights Templar* ”a European indigenous right movement and a Crusader movement (anti-Jihad movement), a part of the pan-European and national resistance movement”...”a concervative revolutionary movement”. I Manifestet beskriver Breivik under pseudonymen Andrew Berwick, bl.a. hur alla muslimer ska avlägsnas från Europa i tre faser (fas 1: år 2009-2030; fas 2: år 2030-2070, fas 3: år 2070-2083) och att de kristna värdegrunderna ska återinföras i hela samhället och på så sätt rädda Europa från det han benämner:

Cultural Marxism/multiculturalism: term describing the current Western European/US political/moral systems based on “political correctness” – a mix of Marxism, extreme egalitarianism, suicidal humanism, anti-nationalism, anti-Europeanism and capitalist globalism. The ML ideology or political platform (Maoist-Leninism) ML which is also a European hate ideology, was later refined “toned down” and disguised and incorporated into politically correct movements such as; feminism, pro-drugs, pro-sexual revolution, anti-racism, anti-fascism, anti-Christendom, anti-capitalism, gay and disability rights movements, environmentalism etc.” (Manifestet, s. 1 504).

Genom detta korståg med kristna förtecken vill Breivik rädda Europa från muslimerna. Enligt Mattias Gardell – professor i Nathan Söderbloms professur i jämförande religionsvetenskap vid Teologiska institutionen samt religionshistoria och religionsbeteendevetenskap (Uppsala universitet 2013) – har Breivik plockat stora delar av sitt manifest från islamofobiskt material, (Gardell 2011, s. 268).

1.2. Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är att undersöka varför Anders Behring Breivik gjorde det han gjorde i Norge ute på Utøya och i Oslo den 22 juli 2011. Min avsikt är att undersöka forskningsläget rörande huruvida det är människans personlighet som skapar viljan till att skada andra människor som inte har samma sanning som en själv, och på vilket sätt psyko-sociala, biologiska, religiösa och kulturella faktorer bidrar till denna. Vidare hur olika anknytningsmönster i barndomen påverkar uppkomsten av personlighetsstörningar och på vilket sätt individen själv interagerar i denna process.

Frågeställningen som jag vill besvara är: I vilken grad kan Anders Behring Breiviks manifest *2083 A European Declaration of Independence* och dådet den 22 juli 2011 betraktas som ett uttryck för hans personlighet, hans personliga egenskaper/traits och psykiska tillstånd?

För att kunna besvara min frågeställning har jag följande underfrågor: Kan Anders Behring Breiviks personlighet klassas som sårbar i enlighet med Perris & Perris sårbarhetsmodell? Kan hans manifest och dådet 22 juli 2011 vara ett uttryck för authoritarian aggression i en islamofobisk diskurs i enlighet med Altemeyers RWA teori?

1.3. Metod

Jag använder mig av den narrativa metoden *psykobiografi* i denna studie. Vid sökning i NE år 2013 (Nationalencyklopedin) saknas denna term och enligt *Psykologiguiden* definieras psykobiografi som: ”Eng: psychobiography, psychohistory. Psykologisk levnadsbeskrivning, en beskrivning av en människas (vanligen en känd persons) liv med tolkningar av egenskaper och handlingar utifrån en psykologisk (och sociologisk) teori, vanligen psykoanalytisk”.

Målet med en psykobiografi är att förstå en annan människa och det är inte en lätt uppgift konstaterar William Todd Schultz, (Schultz 2005, s. 3). Termen psykobiografi kom Schultz i kontakt med först 1986 vid en föreläsning av Alan Elms på US Davis och William Runyan’s bok från 1982 *Life Histories and Psychobio-*

graphy: Explanation in Theory and Method, blev Schultz' "bibel", (Schultz 2005, s. 13). Psykobiografin ställer begreppet empiri på sin spets, för vad kan väl vara mer empiriskt än att skåda en personlighet? Som Schultz skriver: "Jag observerar text eller biografisk data och översätter dessa data genom teorier", (Schultz 2005, s. 14). Frågan är huruvida detta tillvägagångssätt är att hänföra till psykologi/vetenskap eller inte. Det som gör psykobiografin så intressant är att den plockar fram det unika i varje människa och bidrar till den väv som vi kan kalla mänskligheten, menar Schultz. Han nämner Hitler och Gandhi för att belysa denna spännvidd mellan fasa och storslagenhet i det mänskliga medvetandet. Psykobiografin kan jämte andra vetenskaper som exempelvis neurovetenskap bidra med underlag för teorier och hypoteser om det mänskliga psyket (Schultz 2005, s. 4f).

Schultz menar att vi inte bara kan studera *personer* i sig, utan det är nödvändigt att också studera *personligheter*. För att fånga alla de röster som vi förnimmar hos en individ är psykobiografin ett bra redskap och komplement till andra forskningsmetoder. Schultz nämner som ett exempel R.D. Lang, objektrelations-teoretikern, och dennes beskrivning av hur ett barn till narcissistiska föräldrar uppvisar en "as-if personality" (en låtsaspersonlighet), (Schultz 2005, s. 5) och att psykobiografin fungerar väl i detta sammanhang. Nyckelord i en bra psykobiografi omfattar den beskrivna personens: motiv, scripts/scheman, omedvetna idéer, personlighetskonflikter etc. (Schultz 2005, s. 6). Det centrala i en psykobiografi är att tolka huvudpersonen på samma sätt som man tolkar exempelvis ett poem. Det är oundvikligt att komma ifrån att det är tolkning vi sysslar med och huruvida vi kan säga oss fånga sanningen är en icke-fråga, tycks Schultz mena. Vad vi kan förhålla oss till för att komma så rätt som möjligt är, enligt Schultz, att utgå från att det alltid finns många olika motiv till varför en människa gör det ena eller det andra. En psykobiografiers utgångspunkt blir därför att söka efter ett kluster av motiv inte *motivet*. Schultz har ställt upp sex stycken markörer för en bra psykobiografi. Den utmärker sig enligt honom genom: 1) att vara retoriskt övertygande; 2) att innefatta en narrativ struktur där iakttagelser följs på ett naturligt sätt av slutsatser; 3) att data är konvergent; ju mer varierande data/material som stöder faktauppgifterna och dess tolkning, desto bättre; 4) att visa en oväntad samstämmighet som ger en aha-upplevelse; 5) att vara logiskt uppbyggd; 6) att vara konsekvent och 7) att vara genomförbar och falsifierbar, dvs. kunna stå emot angrepp, (Schultz 2005, s. 6).

Schultz liknar psykobiografiprocessen vid en jury som utgår från såväl fakta i målet som advokaternas framställan av målsäganden och dennes troliga motiv, (Schultz 2005, s. 6f). Helhetsintrycket bör leda till logiska och övertygande slutsatser och besvarar troligen frågan: Varför? Detta förutsätter dock ett bra förarbete. I psykobiografin fokuserar man mer på "subjektets inre värld" samt effekten som subjektets livshistoria har på *hens* känslor och handlingar, (Schultz 2005, s. 9). Jämte historiska, sociologiska, kulturella, politiska och ekonomiska faktorer bidrar de psykologiska faktorerna till helheten. Schultz menar att det är viktigt att ha tålamod när man använder psykobiografi som metod, eftersom varje delinsikt leder till nya

insikter och är man för snabb att dra slutsatser bryter man denna process. Schultz tar upp några markörer som han anser utmärker en dålig psykobiografi och dessa är 1) att reducera personligheten till kategorier eller symptom genom att diagnosticera; 2) att ha för få data; 3) att rekonstruera exempelvis en tänkt barndom utan faktaunderlag för att stödja sina slutsatser; 4) att reducera personligheten som avhängig barndomen och bortse från andra senare livshändelsers inverkan; 5) att använda sig av icke underbyggda teorier i sin psykobiografi samt 6) att dra slutsatser med avsaknad av en godtagbar narrativ struktur med väl underbyggd argumentation, (Schultz 2005, s. 10f).

Som Elisabeth Dahlborg Lyckhage skriver handlar den narrativa metoden om ”att göra kvalitativa analyser av biografier, dagböcker, memoarer och skönlitteratur”, (Friberg 2006, s. 139). Fokus ligger på människors upplevelser av sin livsvärld. I min studie analyserar jag Anders Behring Breiviks personlighet och vad den fått för konsekvenser för hans föreställningar, livssyn och handlingar.

1.4. Material och källkritik

Grunden i denna studie utgörs av primärkällor som Breiviks Manifest (*2083 A European Declaration of Independence*); intervjuer med bl.a. Breiviks far och styvfar i NRKs tv-intervju i programmet *Fedrene* samt rapporterna som ingivits till Oslo tingsrätt 2011 och 2012 avseende *Rettspsykiatrisk erklæring* samt *Psykiatrisk vurdering* från Kriminalomsorgen i valda delar.

För att analysera Breivik's uppväxt och personlighet har jag använt mig av Perris & Perris *Sårbarhetsmodell* samt Bob Altemeyers *RWA-teori*. Jag har närmat mig Breiviks inre värld genom att försöka blottlägga källan till hans känslor och handlingar och ställt detta i relation till de teorier som finns om bl.a. anknytning, vilken är en del av *Sårbarhetsmodellen*. Jag fokuserar på Breiviks motiv, hans scripts och de idéer och personlighetskonflikter som jag utläser ur materialet samt lägger vikt på de sociologiska, kulturella, politiska, men främst de psykologiska faktorer, som kan tänkas ligga bakom Breiviks agerande i Oslo och på Utøya 2011.

Det kan konstateras att det medfört svårigheter att fastställa ett uttömmande objektiva svar på min forskningsfråga utifrån det knappa material som finns att tillgå. Jag har inte haft möjlighet att direktintervjua vare sig Breivik själv eller de människor som stått honom nära, utan har fått förlita mig på rättspsykiatrikerna, journalistkåren och andra sekundärkällor som precis som alla andra människor färgar sin rapportering utifrån sina egna värderingar och attityder. Detta kan leda till osäkerhet om min slutsats korrekthet utifrån någon absolut sanning. Att försöka fånga en annan människas livsvärld genom mitt material och sedan vidare genom mitt eget filter av omedvetna tankar om tillvaron, gör att jag endast kan peka på de ställen som kan gömma en liten del av förståelse för det stora och outgrundliga som vi kallar människan. Jag kan bara vara helt säker på att min slutsats är min egen tolkning av det material som jag har att tillgå.

1.5. Teorier

1.5.1. Sårbarhetsmodellen (se skiss i bilaga I)

1.5.1.1. Begreppet sårbarhet

Perris & Perris lyfter bl.a. fram forskning som visar att ”olika anknytningsmönster kan ha ett särskilt värde när det gäller att förstå hur personlighetsstörningar uppkommer”, (Fahlke et al, 2012, s. 136).

I sin bok *Personlighetsstörningar* redogör Carlo och Hjördis Perris för olika modeller för att definiera, avgränsa och diagnostisera personlighetsstörningar/*ps*, (Perris & Perris 1998). I sin forskning har de lagt fram en integrerad begreppsmodell för personlighetsstörningar där jag kommer att fokusera på själva modellbeskrivningen, inte de förslag till behandlingar som mynnar ur denna. Perris & Perris utgår ifrån begreppet *individuell sårbarhet* och redogör för olika faktorer som påverkar denna sårbarhet: 1) kulturell och biologisk predisposition till sårbarhet; 2) den psykosociala inverkan på utvecklingen av individuell sårbarhet och 3) gruppering av personlighetsstörningar grundad på beteendestörningar i mellanmänskliga relationer (Perris & Perris 1998, s. 57, 104 och 139).

Någon entydig orsak till personlighetsstörningar finns inte, menar Perris & Perris, utan de vill belysa de faktorer ”som i samspel med varandra bidrar till utvecklingen av den individuella sårbarheten”, (Perris & Perris 1998, s. 57). Som del i detta samspel ingår såväl de ärftliga som de psykosociala faktorerna och ingen av faktorerna är viktigare än den andre utan de ska ses som integrerade i varandra.

Perris & Perris framhåller också att trots att man är uppvuxen i samma familj och med samma grundförutsättningar så kommer utvecklingen för olika individer att se olika ut. Dessa tankar utvecklas främst inom utvecklingspsykologin, (Perris & Perris 1998, 59 ff). Patologi (t.ex. personlighetsstörning) uppstår vid avvikelser i relation till något som anses vara ”normalt”. ”Vi rör oss längs ett kontinuum, och att skiljelinjen mellan friskt och sjukt”... ”snarare är en fråga om kvantitet än om kvalitet”, (Perris & Perris 1998, s. 73).

Sårbarhetsmodellen utgörs av en ”interaktionistisk referensram” med syfte att fastställa en individuell eller personlig sårbarhet (Perris & Perris 1998, s. 61). Modellen integrerar kunskaper från kulturella, biologiska och psykosociala forskningsområden utifrån ett utvecklingsperspektiv och det är i detta samspel mellan individ och omgivning som modellen tar sin utgångspunkt och som lägger grunden för att *eventuellt* utveckla en viss störning. Här är det viktigt att poängtera att trots att grunden finns så behöver det inte betyda att en störning utvecklas. Utöver detta påpekar Perris & Perris att när det gäller ärftliga faktorer så är det inte bara en enda gen som spelar in utan ett flertal gener som i samspel med varandra påverkar utvecklingen. De kallar detta ”polygenetisk ärftlig påverkan” till skillnad mot ”single-gene-teori”, (Perris & Perris 1998, s. 61). De ”utgår från antagandet om en samverkan mellan inre biologiska komponenter hos en individ och den omedelbara sociala och experientiella miljön”, (Perris & Perris 1998, s. 63). (Med experientiell menas att man sätter in något i sitt sammanhang.)

Perris & Perris konstaterar: ”Denna sårbarhet utgör enligt vår mening den verkliga kärnan i all psykopatologi (särskilt den som avser *ps*-störningar), och medför vittgående konsekvenser för det förhållningssätt man utvecklar i förhållande till psykiskt störda personer”, (Perris & Perris 1998, s. 63). Denna sårbarhet är resultatet av ett samspel mellan biologi och livslångt utvecklandet av inre scheman – funktionella eller dysfunktionella för ändamålet. Denna interaktion kan ge synergieffekter tycks Perris & Perris mena i bemärkelsen att 1 + 1 blir mer än 2. Individen bidrar alltså själv i denna dynamiska livslånga utveckling, (Perris & Perris 1998, s. 66). Perris & Perris tar ett exempel med två barn med samma ärftliga sårbarhet för stress. Det barnet som utsätts för stress i form av övergrepp, förlust av förälder eller liknande interagerar detta i sitt fortsatta liv och blir mer sårbar senare i livet än det barn som inte utsätts för samma stress trots deras lika förutsättningar. Perris & Perris framhåller att t.o.m. om en nära anhörig, exempelvis en mor, utsätts för stress kan detta påverka hennes barn på samma sätt som ovan beskrivits, (Perris & Perris 1998, s. 68).

Perris & Perris lyfter fram sårbarhetens föränderlighet över tid och tar upp tre dimensioner, (Perris & Perris 1998, s. 70f). Den första är *den kronologiska* dimensionen som påvisar att åldern påverkar graden av sårbarhet. Perris & Perris tar upp exemplet från Bowlby’s anknytningssteori där ”Svårigheten att byta anknytningsperson tenderar att öka i och med stigande ålder [över 2 år] (Bowlby, 1973)”, (Perris & Perris 1998, s. 70). Som en parentes kan nämnas att enligt Fahlke et al ”använder sig Perris & Perris av anknytningssteorin för att knyta samman kognitiv terapi och psykopatologi”, (Fahlke et al 2012, s. 135). Den andra dimensionen är *den sociala* som syftar på kulturellt hänförliga händelser. Den tredje tidsdimensionen är *den historiska* och med den avses exempelvis om en händelse sker under ett krigstillstånd eller under fredstid så påverkar denna omständighet sårbarheten hos en individ. I detta, som Perris & Perris skriver, holistiska betraktelsesätt ”betraktar man människan som en integrerad helhet, som agerar i, interagerar med och påverkas av sin yttre miljö och sina inre biologiska processer”, (Perris & Perris 1998, s. 71).

Alla människor kan bryta samman för yttre påfrestningar, men den kritiska punkten är olika för olika människor. Utöver detta framhåller Perris & Perris att inom utvecklingspsykopatologin är åsikten ”att individen skiftar mellan patologiska och icke-patologiska sätt att fungera även inne i ett patologiskt tillstånd, (Perris & Perris 1998, s. 74). I detta sammanhang är det av vikt att framhålla att Perris & Perris menar att alla människor är unika och modellen bör därför ses som en generalisering utifrån vilken man kan ta avstamp från. Att göra en människa helt osårbar är inte möjligt menar Perris, men det finns möjlighet att påverka en individ till en större anpassningsbarhet i samhället.

Frågan jag ställer mig är huruvida Breivik bytt anknytningsperson eller upplevt traumatiska händelser i sin barndom och hur detta i så fall har påverkat honom.

1.5.1.2. Kulturell och biologisk predisposition till sårbarhet

Den *kulturella predispositionen* kan uttryckas på följande sätt: ”Människan föds i ett regelsystem av relationer”, (Perris & Perris 1998, s. 75). Kulturen, familjen och våra nära relationer formar oss. Perris & Perris lyfter fram svårigheten att göra en personlighetsbedömning utan att ta hänsyn till individens kulturella bakgrund, (Perris & Perris 1998, s. 77).

Perris & Perris lyfter fram begreppet *narcissism* och hänvisar till Lasch bok *The culture of narcissism* från 1979 där Lasch menar ”att den sjukliga narcissismen... uppträder i överflöd i det nutida vardagslivet”, (Perris & Perris 1998, s. 79) och kännetecknas av ”ställföreträdande värme, som tillhandahålls av andra, i förening med fruktan för beroende, av en känsla av inre tomhet, av gränslöst undertryckt vrede och av ett omätligt törstande efter emotionella upplevelser för att fylla ett inre tomrum”, (Perris & Perris 1998, s. 79). Vidare citerar Perris’ Kernbergs bok *Borderline conditions and pathological narcissism* från 1975 där denne beskriver narcissistens intrapsykiska värld som ”glost befolkad” bestående av det ”storslagna självet, det nedvärderade, dunkla bilderna av själv och andra, samt potentiella förföljare”, (Perris & Perris 1998, s. 79). Perris & Perris vill här poängtera att vår europeiska kultur idag med betoning på individualism ger en tomhet och den måste fyllas med något existentiellt.

Perris & Perris betonar att kulturen inte är en väl avskiljbar del i samhället som lever sitt eget liv utan det är människorna som gör kulturen och kulturen som består av människor. Narcissistiska personlighetsegenskaper kan vara *adaptiva* – dvs. har uppkommit genom anpassning – ur ett individperspektiv, enligt Perris & Perris, och kan t.o.m. leda till höga befattningar i dagens samhälle, (Perris & Perris 1998, s. 81), så gränsen mellan vad som är sjukt och friskt är hårfin. De kulturella värderingar som uppkommit i efterkrigstiden har gjort att det ”finns skäl att anta att denna samhällsutveckling bidragit till utvecklingen som kan uppfattas som... antisocial, histrionisk [tidigare benämnt hysterisk personlighet], borderline och narcissistisk...” och ”som oftast omfattar element från alla fyra stilarna samtidigt”, (Perris & Perris 1998, s. 81). När det gäller *den biologiska predispositionen* för sårbarhet så är det hjärnan som åsyftas. Med hänsyn till att Perris & Perris skrev sin bok 1998 och hjärnforskningen tagit stora kliv framåt, går jag inte in på de avsnitt som Perris & Perris berör på detta område.

Narcissism och Anders Behring Breivik vill kanske många sätta ett likhetstecken mellan. Men kan man utgå från att Breivik har narcissistiska drag och på vilket sätt har i så fall dessa påverkat honom i hans målfokuserade strategi där han genom att döda barn på en ö skulle uppnå någon form av rättvisa. Vad består då denna rättvisa i och vad var det han ville uppnå?

1.5.1.3. Psykosocial inverkan på utvecklingen av individuell sårbarhet

”Den uppfattning om sig själv och sina relationer till omvärlden, som en individ successivt bygger upp genom sina transaktioner med den omedelbara omgivningen, utgör en av kärnkomponenterna i den totala individuella sårbarheten”, (Perris & Perris 1998, s. 104).

Perris & Perris tar upp två angreppssätt. Å ena sidan John Lockes tabula rasa-idé om att människan föds som ett oskrivet blad och fyller på med de erfarenheter som livet tillhandahåller. Å andra sidan idén om att ”en människas beteende ha[r] format den mänskliga genetiska koden genom årtusenden”, (Perris & Perris 1998, s. 105). Perris & Perris grundar sin teori främst på Bowlby’s anknytnings teori, vilken utgår från ”att grundläggande medfödda benägenheter har avgörande betydelse för såväl den normala utvecklingen som för utvecklingen av olika psykopatologiska tillstånd, (Perris & Perris 1998, s. 113). De menar att det mest centrala för utvecklingen av sårbarhet hos det växande barnet är vilken bild barnet har av sig själv och av andra människor i sin närhet, och denna ligger som grund för det vuxna livet – Perris & Perris kallar detta ”själv-schema” och är ett av kärnbegreppen i sårbarhetsmodellen, (Perris & Perris 1998, s. 113). Med *själv* menar Perris & Perris ”själva människan” och begreppet omfattar *själv-känsla*, *själv-uppfattning* och *själv-bild* etc. Med *schema* menar Perris & Perris ”den inre organisationen av preverbala upplevelser” som ett barn har under sina första två år (sensmotoriska fasen) samt de strukturer som organiserar upplevelser hos ett barn, (Perris & Perris 1998, s. 114).

Perris & Perris grundar sin modell på bl.a. psykoanalytikern och utvecklingspsykologen Stern (1989) och hans team och deras indelning av *själv-invarianter* hos ett barn mellan 2–6 månader som är en förutsättning för att ett barn ska kunna relatera till en annan människa utifrån en känsla av ett subjektivt själv. De viktigaste är 1) *själv-agens*: medvetenhet om den egna viljan som skapande av en handling samt att förutse dess konsekvens; 2) *själv-koberens*: sammanhang mellan tid, rum och rörelse; 3) *själv-affektivitet*: förnimmandet av känslor/affektationer och 4) *själv-historia*: att se sig själv som ett kontinuum över tid. En störd själv-agens ”kan leda till en sårbarhet som intar formen av en paranoid hållning beträffande kontrollen av egna tankar och handlingar”, (Perris & Perris 1998, s. 115f). Perris & Perris framhåller att om det brister i själv-affektivitet ”ökar risken för affektiva störningar och för upplevelser av *aneidonia* [ett depressivt tillstånd] som kan iaktas vid schizofrena störningar”, (Perris & Perris 1998, s. 116).

Perris & Perris tar upp Bowlby’s anknytnings system som handlar om ett barns anknytning till en huvudsaklig vårdnadshavare och dennes gensvar. Rent evolutionsmässigt har denna anknytning varit nödvändig för människans överlevnad. Detta anknytningsbeteende handlar om barnets ”medfödda tendens att söka närhet till vissa andra artmedlemmar” för att skapa trygghet och närhet i en ömsesidig relation, (Perris & Perris 1998, s. 119f). Närheten kan vara fysisk, men också skapas med hjälp av hörsel- och synintryck. Det

bör observeras att detta anknytningsbeteende inte är nedärvt enligt Bowlby, utan ska mer ses som en potential som kan utvecklas mer eller mindre eller inte utvecklas alls beroende på omständigheterna.

Mary Ainsworth et al (1978) har enligt Perris & Perris utvecklat ett experiment som kan urskilja tre typer av anknytningar: 1) trygg anknytning; 2) otrygg anknytning av undvikande typ; 3) otrygg anknytning av ambivalent typ. Utöver dessa tre typer har Mary Main et al (1981 och 1985) gjort observationer över problemfamiljer och hittat en fjärde typ enligt Perris & Perris: 4) otrygg anknytning av desorganiserad-desorienterad typ, vilket kännetecknas av en växling mellan ”starkt undvikande, åtföljt av ett uttalat närhetssökande” efter att ha återförenats med sin vårdnadshavare efter en kort separation, (Perris & Perris 1998, s. 121f).

Dessa klassifikationer kan enligt Perris & Perris visa sannolikheten för en viss beteendeutveckling hos individen. Om modern är den huvudsakliga anknytningsfiguren/vårdnadshavaren och ”själv har någon typ av personlighetsproblematik eller lider av en manifest depressiv störning” kan detta leda till mer uttalade störningar hos barnet, (Perris & Perris 1998, s. 123). Detta betyder att föräldrarnas egen barndomshistoria påverkar dess förhållningssätt gentemot sina barn.

De olika anknytningsvarianterna som angetts ovan under punkterna 1) – 4) spelar också stor roll för utvecklingen hos det växande barnet. Perris & Perris hänvisar till forskningsresultat som i enlighet med Bowlby visar att mödrar till barn med variant 1) ”kännetecknas av god förmåga till ett ändamålsenligt och empatiskt gensvar på barnets olika signaler”, (Perris & Perris 1998, s. 122). Vid variant 2) blir resultatet istället att mödrarna stöter bort barnet och för variant 3) ett inkonsekvent och nyckfullt gensvar. Den sistnämnda varianten 4), gör att mödrarnas beteende blir skrämmande för barnet.

Samspelet mellan förälder och barn är, som framgår av ovanstående resonemang, dubbelverkande. Perris & Perris kallar detta för ”hypotesen om intergenerationseffekter”, vilken de finner belagd i olika studier, (Perris & Perris 1998, s. 123). Det är inte ovanligt, med hänvisning till Bowlby, att en person utvecklar två eller flera inre arbetsmodeller (IAM) av sina anknytningspersoner respektive av sig själv. Perris & Perris skriver att en person med emotionella störningar oftast tillämpar den IAM som utvecklades tidigast i livet och ”strukturerar sin uppfattning av olika situationer” och ”gör förutsägelser” utifrån denna modell på ett omedvetet plan. Ibland kan det finnas en senare modell som t.o.m. står i strid med denna första och skilje-linjen går någonstans i tvåårsålder när det omedvetna *procedurala minnet* som handlar om ”det jag kan” fortsätter att utvecklas parallellt med det *semantiska minnet* (”det jag vet”) och det *episodiska minnet* (”det jag upplevt”) varav de två sistnämnda hänför sig till individens medvetna kunskaper och upplevelser. Att man som vuxen fortsätter att använda sig av den modell som varit framgångsrik under barndomen kan ge problem, menar Perris & Perris. Om man som barn exempelvis fått goda att övergrepp är ett uttryck för kär-

lek (integrerat i det semantiska minnet genom föräldrarnas verbala budskap), kan man som vuxen selektera information på samma sätt som när man var barn.

Perris & Perris fastslår att otryggt anknutna barn enligt variant 2) ovan ”undviker att bli medvetna om känslor”, (Perris & Perris 1998, s. 127) medan barn som ”har en trygg anknytning [1) enligt ovan] kan utnyttja information från alla tre minnessystemen på ett ändamålsenligt sätt”, (Perris & Perris 1998, s. 127). Liknande problem finns hos de övriga varianterna 3) och 4) enligt ovan.

Utifrån hur denna inre arbetsmodell (IAM) hanterar kognitiv och känslomässig information kan man göra en grov indelning av beteendemönster. Utöver detta påpekar Perris & Perris att störningar i anknytningen gör att en person reagerar på stressande livshändelser på ett annat sätt än vid en icke-störning. Utöver detta påverkas individens förmåga att söka stöd i omgivningen när traumatiserande livshändelser inträffar, (Perris & Perris 1998, s. 128). Enligt sårbarhetsmodellen samverkar personens IAM vad det gäller synen på sig själv och andra med ”hans relativt invarianta biologiska personlighetskaraktäristika”, (Perris & Perris 1998, s. 130) i en kontinuerlig interaktion. En ursprunglig IAM tenderar att förstärka sig själv genom upprepning och påverkar dessutom hur man som vuxen relaterar till andra människor. Det som är viktigt att betona är att en s.k. taskig barndom inte definitivt ger en ”taskig vuxendom” utan i sårbarhetsmodellen talar Perris & Perris endast om att risken ökar eller som de uttrycker det: ”dysfunktionella IAM av själv och andra är i sig inte patologiska” utan ökar snarare risken för sårbarhet vid traumatiska händelser, (Perris & Perris 1998, s. 130). Perris & Perris menar att ”utvecklingen av psykopatologiska manifestationer är intimt relaterad till interaktionen mellan akuta eller långvariga påfrestningar å ena sidan, och graden av dysfunktion hos de IAM som en människa utvecklat å den andra”, (Perris & Perris 1998, s. 132). En person med en otrygg anknytning kommer alltid att uppleva separation och bortstötning som något traumatiskt oavsett om den är förväntad eller faktisk menar Perris.

Perris & Perris diskuterar begreppet återhämtningsförmåga (resilience) i relation till personlig sårbarhet och framför att det sistnämnda inte är ett oföränderligt personlighetsdrag. De människor som vi i dagligt tal benämner *maskrosbarn* och som har haft en bakgrund som borde göra dem ytterst sårbara kan ändå ”utveckla en relativt hög kompetens senare i livet” (Perris & Perris 1998, s. 133). Men sårbarheten och återhämtningsförmågan är inte ”en gång för alla given”, (Perris & Perris 1998, s. 134) och svåra förhållanden kan rucka på balansen. Intressant i detta sammanhang är, enligt Perris, en undersökning gjord av Goertzel och Goertzel 1962 på 400 berömda män och kvinnor. I denna visade det sig att ca 75 % haft en traumatisk barndom (Perris & Perris 1998, s. 134). Enligt en annan undersökning av Werner och Smith 1982 visade det sig att en stödjande livspartner var den viktigaste skyddande faktorn, (Perris & Perris 1998, s. 134). Perris & Perris framhåller att en stödjande och trygg anknytning utanför en problematisk kärnfamilj kan mildra problem för barnet i vuxen ålder. Perris & Perris tar upp en uppsats av Rutter från 1987, där denne

påtalar ”pojars högre sårbarhet än flickor för utveckling av emotionella störningar och beteendestörningar om familjen upplöses”, (Perris & Perris 1998, s. 136). En sak som mildrar detta är att barnet har en god relation med åtminstone en av föräldrarna.

När det gäller Anders Behring Breivik är det av intresse att studera hans relationer dels med sina anknytningspersoner och övriga som funnits i hans närhet. I min studie finns det bl.a. material som berör hans relation med sin pappa, mamma och styvfar.

1.5.1.4. Personlighets- och beteendestörningar kopplat till anknytningsproblematik i barndomen

Perris & Perris har klassificerat personlighets- och beteendestörningar i mellanmänskliga relationer på följande vis: **I** Vresigt fjärmande från andra, alternativt påträngande kontroll av andra. **II** Aktivt eller passivt beroende av andra. **III** Oförmåga att etablera meningsfulla fasta relationer och ett kaotiskt närmande/fjärmande beteende, (Perris & Perris 1998, s. 160) och ger förslag på behandling på kognitiv psykoterapeutisk grund, (Perris & Perris 1998, s. 163ff). De redogör för varje grupp utifrån de fyra olika typer av anknytning i barndomen som jag berört i avsnitt 1.5.1.3. och menar att relationsstörningar kan härledas till störda anknytningsmönster, dvs. störningar i anknytningen mellan barnet och dess vårdgivare, (Perris & Perris 1998, s. 142 och 159).

De barn med 1) *trygg anknytning* visar som vuxna ”optimism och tillit både till sig själva och andra”, (Perris & Perris 1998, s. 142). De är inte rädda för ensamhet och i sina relationer kännetecknas de av att de ger lika mycket som de får. Deras episodiska och semantiska minne är i samklang, vilket betyder att deras ordlösa minnesupplevelser och de ord de sätter på dessa beskriver samma sak. Det de tänker och det de känner stämmer också väl överens, vilket visar sig genom att de har få eller inga minnesluckor av sina liv, (Perris & Perris 1998, s. 142). Deras liv kännetecknas utöver detta av tolerans mot andras ofullkomlighet. Den trygga anknytningen i barndomen tycks också ge sig till känna i vuxen ålder där individen också känner trygghet med andra människor (Perris & Perris 1998, s. 145).

Barn med 2) *otrygg anknytning av undvikande typ*, där anknytningspersonen antingen stött bort eller övergett sitt barn genom verbal eller fysisk aggression alternativt likgiltighet eller försumlighet, kan i vuxen ålder utveckla det som Bowlby benämner som *tvångsmässig sjähtillit* och som Winnicott benämner *det falska självet*. ”De försöker organisera sina liv genom att lita uteslutande på sig själva och avstå helt från andras kärlek och stöd”, (Perris & Perris 1998, s. 147). ”Även dramatiska händelser som kan ha inträffat vid olika tidpunkter återges utan egentlig emotionell resonans, samtidigt som tendensen att idealisera barndomsförhållandena och släta över upplevelser av övergivenhet är påfallande”, (Perris & Perris 1998, s. 147). Dessa individer intellektualiserar ofta svåra minnen och kan berätta, det som andra skulle beteckna som hemska känslösamma upplevelser, utan att bli berörda... som om det saknades en kontakt mellan hjärnan och

hjärtat – skulle man kunna säga. En strategi som dessa individer använder för att ”överleva” är att avleda sin uppmärksamhet ”från mellanmännsliga relationer och riktar den mot andra objekt eller företeelser som gör det möjligt för henne att bygga upp en (om än falsk) positiv självbild”, (Perris & Perris 1998, s. 147).

Barn med 3) *otrygg anknytning av ambivalent typ* kännetecknas av skygghet och hämning inför det obekanta. Det sistnämnda bottnar troligen i en biologisk faktor – ett genetiskt arv – som förstärks när man har denna anknytning där anknytningspersonen är nyckfull och oförutsägbar, (Perris & Perris 1998, s. 150). Nyckfullheten kan ge sig uttryck i både bristande tillgänglighet och i ”ett invaderande, överbeskyddande beteende” hos anknytningspersonen, (Perris & Perris 1998, s. 150). Detta leder till att barnet inte litar på verbal information och därför blir det episodiska minnet viktigare än det semantiska minnet. Känslan överordnas tanken skulle man kunna sammanfatta det.

Barn med 4) *otrygg anknytning av desorganiserad-desorienterad typ* har ofta andra biologiska störningar och ibland utvecklad ADHD och liknande, (Perris & Perris 1998, s. 152). Till denna grupp räknas barn som varit utsatta för exempelvis ”allehanda övergrepp, försummelse och bortstötning”, (Perris & Perris 1998, s. 152). ”Kännetecknande för anknytningspersonen är ... en otillgänglighet beroende på oförlöst sorg eller upplevt trauma som gör henne otillgängligt för barnet”, (Perris & Perris 1998, s. 155). En deprimerad anknytningsperson eller en som själv varit utsatt för övergrepp i *sin* barndom t.ex. Här kan även fråga vara om föräldrar som har så allvarliga konflikter sinsemellan att barnet hamnar utanför och kommer i andra hand. ”Anknytningspersonens sorgsna utseende eller avstängdhet, eller hennes plötsliga och dramatiska vredesutbrott, liksom allvarliga konflikter i övrigt inom familjen, utgör ett hot mot barnet”, (Perris & Perris 1998, s. 153). ”Det paradoxala består i att barnet står inför att behöva fly från sina anknytningspersoner, som de upplever som farliga, och samtidigt att närma sig dem för att få känna trygghet”, (Perris & Perris 1998, s. 153). Som ett exempel på detta är när ett barn blir utsatt för sexuella övergrepp av sina föräldrar oavsett om det sker rent fysiskt eller om det ”bara ligger i luften” – tänker jag. Ett barn som utsätts för denna fjärde typ av anknytning kommer att uppleva att hur de än förhåller sig till det upplevda så blir det fel. Således en omöjlig situation – särskilt för ett barn. Perris & Perris menar att hos denna typ av personer dominerar ”ett hyperaktivt kraftmätningssystem” som de snabbt kan mobilisera vid upplevd fara... ”snarare än det system som handlar om ett jämbördigt samarbete”, (Perris & Perris 1998, s. 155).

1.5.2. Right-Wing Authoritarianism (RWA)

Bob Altemeyer, professor i psykologi har i sin första bok *Right-Wing Authoritarianism* som publicerades 1981 rapporterat om ”resultatet av 15 års studier av ’preFascist personality’ i det Nordamerikanska samhället”, (Altemeyer 1988, s. xxix i förordet). I sina fortsatta studier som finns beskrivna i boken *Enemies of Freedom* koncentrerar han sig på tre huvudfrågor varav en är central för detta arbete: Hur utvecklas RWA i en individ? Vad menar då Altemeyer med begreppet RWA? Han delar in betydelsen av begreppet i tre hu-

vudfåror: 1) de individer som har en hög grad av underkastelse under de auktoriteter som finns i deras samhälle. 2) de individer som också visar en generell aggression mot de som utpekats av auktoriteten i samhället och 3) konventionalism i meningen att individen är trofast mot de normer och bruk som auktoriteten uttalar i samhället, (Altemeyer 1988, s. 2). Det finns kritik mot Altemeyer's forskning av bl.a. Eysenk (1982) och Ray (1985), vilka menar att RWA bl.a. inte innefattar vänstersympatisörer och troligen inte mäter det den avser att mäta, (Altemeyer 1988, s. 7).

Hur blir man då en person som följer auktoriteter? Altemeyer framhåller att den mest kända förklaringen till den auktoritära personligheten – *The Authoritarian Personality*, framgår av *The Berkeley Theory*. Denna teori är sprungen ur Else Frenkl-Brunswiks data och spårar en s.k. fascistpotential som sprungen ur den tidiga barndomen, (Altemeyer 1988, s. 52). Barn som uppfostrats i en hotfull miljö med många förbud, prestigefulla föräldrar som straffar okonventionella impulser hårt och godtyckligt får en återhållen aggression inom sig som måste ut på något sätt. Denna aggression riktas mot andra grupper än de allsmäktiga och oåtkomliga föräldrarna/auktoriteten. Vidare framhålls att ”authoritarianism” och ”ethnocentrism” (åskådning som har den egna kulturen i centrum) är två sidor av samma mynt, (Altemeyer 1988, s. 53). Dessa åskådningar karaktäriseras av ett stereotypt förhållningssätt menar Altemeyer. Som ett exempel på återhållen aggression tar Altemeyer upp andra världskriget och menar att det startade redan 1890 när ”Adolf Hitler svalde sitt hat till sin gamle tyranniske fader”, (Altemeyer 1988, s. 54).

Anders Behring Breivik har i media jämförts med bl.a. Hitler och ses av många som ondskan personifierad. Frågan jag ställer mig är huruvida Breiviks relation med sina anknypningspersoner har kännetecknats av hat och innehållen aggressivitet och hur detta i sin tur har lett honom fram till den ödesdigra dagen på Utøya.

Det finns några fler förklaringar till RWA. En av dem är *The Social Learning Explanation*, vilken menar att de personer som finns runt en själv under uppväxten är de man lär sig av. Om man exempelvis lär sig att andra raser inte är lika högsstående som ens egen vita ras, så kan man ta med sig denna attityd och värdering in i vuxen ålder, (Altemeyer 1988, s. 55). Observera att ordet ”kan” innebär att det inte alltid blir resultatet. Altemeyer menar att uppkomsten av RWA sker successivt och att den inte kan hänföras till en viss grupp inverkan och inte heller till en viss ålder hos individen, (Altemeyer 1988, s. 61). Det är många olika faktorer som samverkar och att peka ut en enda utlösande faktor är omöjligt enligt honom, (Altemeyer 1988, s. 62). Vid tester av studenter med utgångspunkt i *The Social Learning Explanation-teorin* har faktorer såsom föräldrar, kyrkan, skolan, egna personliga erfarenheter, vänner erfarenheter och åsikter, nyhetsrapportering i media ansetts bidra till utvecklingen hos en individ samt påverka densamme vad det gäller ”authoritarians”/auktoritetstro. Av alla dessa faktorer angavs föräldrarna som den mest betydelsefulla källan (25 %), tätt följd av egna personliga erfarenheter (23 %), skolan och nyhetsrapportering i media (12 %

vardera), (Altemeyer 1988, s. 62). Av de högst rankade RWA-studenterna var det flest som svarat att det var föräldrarnas influens och deras religion som påverkat dem mest, medan de icke RWA-rankade studenterna svarade att det var egna och jämbördiga kamraters erfarenheter som påverkade dem mest. Altemeyer konstaterar att religioner som befrämjar underkastelse till auktoriteter, "authoritarian aggression" och konventionalism kan producera "authoritarianism" generation efter generation genom föräldrarnas påverkan, (Altemeyer 1988, s. 66). När det gäller skolan kan Altemeyer inte påvisa att skolan påverkar nivån av "authoritarianism" hos skolbarnen, (Altemeyer 1988, s. 67). Samma gäller nyheter/media där korrelationen inte är så stor som många tror – endast .09, (Altemeyer 1988, s. 71). Altemeyer menar att inflytandet från egna personliga erfarenheter som "våld på gatorna" har större betydelse för den enskilde personen än inflytandet från familjen eller andra RWA-kamrater, dvs. andra högt rankade RWA-personligheter (Altemeyer 1988, s. 327–328). Högre studier inom "liberal arts"/humanvetenskaperna tenderar dock att mildra aggressionen, (Altemeyer 1988, s. 327–328).

Altemeyer framhåller att "authoritarianism" och konventionalism går hand i hand, men frågar sig vad dessa två bidrar med för att skapa "authoritarian aggression", (Altemeyer 1988, s. 105). Det sistnämnda definieras som: en generell aggressivitet som är riktad mot olika personer, vilken är sanktionerad av etablerade auktoriteter. Aggressionen i sig syftar till att åstadkomma någon form av skada – fysisk skada; psykologiskt lidande, finansiell skada; social isolering etc. (Altemeyer 1988, s. 106). I historien finns det gott om exempel: förföljelse av minoritetsgrupper, antisemitism, rasism, kommunister, sexuellt promiskuösa, kriminella etc. Altemeyer framhåller att det är kulturen som socialiserar oss att uttrycka vår aggressivitet eller tona ner den. Normerna i samhället avgör vad som är ok eller inte, ett slags "cultural Darwinism", (Altemeyer 1988, s. 124).

Att människor frångår traditionen är något som kan framkalla rädsla hos konventionella personer och därigenom skapar aggression hos dem mot dessa nytänkare. Om religiösa auktoriteter exempelvis lär ut att homosexualitet och mångfald är syndigt och farligt skapar det aggression mot detta hos de som följer denna auktoritet. Altemeyer ger som exempel judar, ateister och kättare, vilka anses avvika från den "rätta normen" och därför bör "straffas". Eftersom religion bygger på tro menar Altemeyer att detta i sig skapar aggressivitet om någon ifrågasätter denna tro. Bestraffningen tar man hand om själv och hjälper Gud på traven, och kastar första stenen "just in case", enligt Altemeyer, (Altemeyer 1988, s. 125). Genom att se sig själv som bättre än andra och lägga skulden utanför sig själv upplever man sig som en "god människa". Vidare menar Altemeyer att en självkontrollerad person, som han underförstått tycks hänföra RWA-personer till, troligen känner avund mot en "syndare" och därför känner aggression mot dem för att de lever ut det som den självkontrollerande personer hindrar sig själv ifrån, (Altemeyer 1988, s. 126).

Aggressivitet föds ur en känsla av att vara förmer än andra, menar Altemeyer, och hänvisar till forskaren Bandura (1977 och 1987). I Banduras observationer kan RWA-personer t.o.m. rättfärdiggöra mord om detta syftar till en högre princip. Detta sker genom att vissa saker ses ur ett stereotyp och fördomsfullt perspektiv. Genom att t.ex. avhumanisera människor är det lättare att utföra illdåd som exempelvis andra världskrigets judeslakt menar Altemeyer, (Altemeyer 1988, s. 127). Altemeyer menar att den som är väldigt undergiven en auktoritet och mycket konventionell i sitt förhållningssätt också blir aggressiv i vissa situationer, (Altemeyer 1988, s. 128). Altemeyer har arbetat med hypoteser som gör gällande att denna aggressivitet, som riktas mot okonventionella människor och företeelser, kan skapas på följande vis: 1) När en person internaliserar föräldrarnas eller andras sociala normer, samtidigt som samhället vidmakthåller dessa normer genom att straffa okonventionellt uppförande, läggs grunden för aggressivitet mot de som bryter dessa normer. 2) När sociala normer luckras upp skapas en rädsla hos individen, speciellt om denne känner sig personligen hotad, vilket i sin tur leder till aggressivitet. 3) När man känner ängslan om att ens egna religiösa övertygelser och etiska koder är felaktiga, och 4) när man själv upplever att man inte lever upp till den gällande etiska koden skapas skuld som leder till aggressivitet och projicering av skulden på andra människor. 5) När man känner avundsjuka mot att andra lever ett okonventionellt liv skapas aggressivitet mot dessa för att härbärgera sina egna känslor. 6) Genom att se sig själv som bättre än andra (self-righteousness) kan man intala sig själv att ens aggressivitet som skapas enligt ovanstående punkter är moraliskt rätt, (Altemeyer 1988, s. 128). Altemeyer påpekar att det finns fler orsaker till aggressivitet än ovan nämnda och räknar upp experiment som utförts av bl.a. Millgram.

Underkastelse inför en auktoritet "authoritarian submission" och det som Altemeyer kallar "authoritarian aggression" (ung. auktoritär/maktfullkomlig aggression) samt konventionalism har enligt Altemeyer en gemensam grund, (Altemeyer 1988, s. 328). Denna personlighet karaktäriseras, utöver dessa tre faktorer, av en känsla av att tillhöra de rättfärdiga (self-righteousness). Detta brukar följas åt av tankar om överlägsenhet vad gäller intelligens och moral i jämförelse med övriga samhällsmedborgare, en tro av att vara en slags övermänniska, (Altemeyer 1988, s. 185). Konventionalismen ger sig till uttryck i att man bär på en rädsla för att samhället håller på att kollapsa i laglöshet när de gamla traditionerna försvinner och någon måste därför upprätthålla den "rätta sanningen". För detta ändamål kan man t.o.m. ta till våld för att åstadkomma det som behövs för att rädda världen tillbaka på den "rätta vägen". Bort från nya liberala tankar om exempelvis homosexualitet, enkönade äktenskap, mångfald i samhället etc. Altemeyer framhåller att rädsla för en farlig värld och "self-righteousness" definitivt är en avgörande faktor för auktoritär fientlighet. "Social and rational inhibitions against hurting another person can be overpowered by feelings of moral superiority", (Altemeyer 1988, s. 184–185). Altemeyer menar att för att hindra en person från att begå övergrepp pga. sin tänkta utvaldhed, krävs att personen får hjälp med att reducera sin känsla av självgodhet och självrättfärdighet, (Altemeyer 1988, s. 185). När en *right-wing authoritarians* istället blir eller tror sig bli

understödd av samhället normer, får denne lättare för att göra sin röst hörd, (Altemeyer 1988, s. 190). Samma gäller vid anonymitet, (Altemeyer 1988, s. 190). En högt RWA-rankad person har ofta starka band till någon form av ideologi enligt Altemeyer, (Altemeyer 1988, s. 230).

I kopplingen mellan en RWA-personlighet och religion blir ovanstående iakttagelser extra tydliga, (Altemeyer 1988, s. 190). Han menar t.o.m. att Bibeln i sig understödjer ”authoritarian submission [underkastelse], aggression, and conventionalism”, (Altemeyer 1988, s. 230). Altemeyer betonar dock att de passager i exempelvis Bibeln som inte stödjer det ovan nämnda, bortser ofta en RWA-personlighet ifrån. Altemeyer konstaterar att även ateister kan vara högt RWA-rankade så man kan inte hävda att kopplingen enbart finns till religiösa yttringar, (Altemeyer 1988, s. 232). När det gäller politik finns inte heller någon specifik tillhörighet som kan kopplas ihop med en RWA-personlighet, (Altemeyer 1988, s. 239). Den största gruppen av hög-RWA-rankade tillhör fundamentalistiska protestantiska grupperingar enligt Altemeyer, (Altemeyer 1988, s. 328). Att dessa RWA-rankade personer inte återfinns på den politiska vänsterskalan har naturliga förklaringar som att socialism och konventionalism är två olika ideologier (min anmärkning). Det noteras dock att Altemeyers RWA-teori inte är den enda teorin som behandlar begreppet *authoritarian aggression*. Vilka de övriga teorierna är behandlas inte i denna studie.

I Anders Behring Breiviks *Manifest*, kan man på drygt 1 500 sidor följa Breiviks planering inför den 22 juli 2011 och det som han benämner ”civil war” mot bl.a. religiösa yttringar som inte sammanfaller med den kristna kyrkans värderingar. Frågan är om det går att läsa in den ”ursprungliga” orsaken till denna aggressivitet i hans manifest. En annan fråga är varför han anammar just den kristna kyrkans värderingar som de rätta – eller handlar det om en aggressivitet som måste lämna kroppen på det sätt som rent kulturellt präglar just Breivik.

1.6. Disposition

Mot bakgrund av de ovan beskrivna teorierna kommer jag att disponera analysen enligt följande:

- Utifrån Perris & Perris’ *Sårbarhetsmodell* vill jag undersöka på vilket sätt Anders Behring Breiviks barndom och ursprung har satt spår i hans utveckling och i hans sätt att hantera sitt liv och om detta är grunden till det som hände ute på Utøya 2011 samt svara på frågan: Kan Anders Behring Breiviks personlighet klassas som sårbar i enlighet med Perris & Perris sårbarhetsmodell?
- Utifrån Bob Altemeyers *Right-Wing Authoritarianism theory (RWA)*, vill jag undersöka om Breivik är en produkt av sin personlighet och i vilken mån han har påverkats av auktoriteter i samhället samt svara på frågan: Kan hans manifest och dådet 22 juli 2011 vara ett uttryck för authoritarian aggression i en islamofobisk diskurs i enlighet med Altemeyers RWA teori?

1.7. Avgränsningar undersökningen samt etiska hänsynstaganden

Jag kommer främst att fokusera på Anders Behring Breiviks *Manifest: 2083 A European Declaration of Independence* bl.a. den del som avser sidorna 1 349–1 412 med rubriken *Further studies, 3.153 Interview with a Justiciar Knight Commander of the PCCTS, Knights Templar* och specifikt den session som behandlar Breiviks personlighet.

De avgränsningar som finns i studien är också avhängigt de två teorier som jag har använt för att analysera det i mångt och mycket knapphändiga materialets primärkällor. Jag har valt dessa teorier för att jag anser att dessa är de mest effektiva för att analysera Anders Behring Breivik och den händelse som skedde i Norge 22 juli 2011 och härigenom få svar på min frågeställning: I vilken grad kan Anders Behring Breiviks manifest *2083 A European Declaration of Independence* och dådet den 22 juli 2011 betraktas som ett uttryck för hans personlighet, hans personliga egenskaper/traits och psykiska tillstånd?

Min kontextuella avgränsning har varit följande: På mesonivå har jag fokuserat på Breiviks sociala tillhörighet och där behandlat bl.a. vänskaps- och familjestrukturer. På mikronivå undersöker jag Breiviks personlighet ur bl.a. ett psykoanalytiskt perspektiv. På vilket sätt samhället ur ett makronivåperspektiv i övrigt har påverkat Breiviks utveckling kommer också att behandlas, om än i mindre omfattning.

En ytterligare avgränsning är att jag varit tvungen att förlita mig på de handlingar/data som varit tillgängliga i ärendet som inte varit föremål för sekretess och hemligstämpling. Med hänsyn till att jag inte kunnat intervjua vare sig Anders Behring Breivik eller de människor som omgivit honom i hans barndom och fram till dagen på Utøya så kommer mitt arbete, min analys och min slutsats att till viss del grundas på andrahandsmaterial som i sig alltid kommer att befinna sig längre ifrån källan än källan själv. Vidare kommer mina slutsatser att ta utgångspunkt i min egen tolkning av det som ligger till grund för det skedda, helt i enlighet med min valda psykobiografiska metod. Huruvida detta tangerar intersubjektiv objektivitet eller inte, det överlåter jag till läsaren av denna studie att avgöra.

Etiska hänsynstaganden har skett genom att jag avstått från all medierapportering där Breivik omnämns med subjektiva pejorativa yttringar eftersom sådana inte hör hemma i min studie – se exempelvis The Telegraph's rapportering, (The Telegraph, 25 juli 2011). Utöver detta har redan de offentliggjorda psykologiska rapporterna uteslutit känslig information, vilket gjort att jag inte själv behövt avväga vad som kan tas med i denna studie i denna del. Vidare har jag avstått att kommentera Breiviks syskon, annat än att nämna antalet syskon och namnet på hans syster, i enlighet med att Perris & Perris menar att trots att man är uppvuxen i samma familj och med samma grundförutsättningar så kommer utvecklingen för olika individer att se olika ut.

2. ANALYS

2.1 Sårbarhetsmodellen

Utifrån Perris & Perris' Sårbarhetsmodell vill jag undersöka på vilket sätt Anders Behring Breiviks barndom och ursprung har satt spår i hans utveckling och i hans sätt att hantera sitt liv och om detta är grunden till det som hände ute på Utøya 2011 samt svara på frågan: Kan Anders Behring Breiviks personlighet klassas som sårbar i enlighet med Perris & Perris sårbarhetsmodell?

"Further studies" "3.153 Interview with a Justiciar Knight Commander of the PCCTS, Knights Templar The following interview was conducted over three sessions. It might be considered irrelevant to many people. However, I decided to add it as I personally would enjoy reading a similar interview with another resistance fighter. The interview covers politics, society and the struggle: the Western European civil war, the PCCTS, Knights Templar and other armed pan-European and National Resistance movements. It also covers personal reflections and information."

Så här inleds sidan 1 349 i *Manifestet* av Anders Behring Breivik (eller Andrew Berwick som han benämner sig på *Manifestets* försättsblad och på s. 17 där han anger sig som författare till *Manifestet* med noteringen: "With the assistance from brothers and sisters in England, France, Germany, Sweden, Austria, Italy, Spain, Finland, Belgium, the Netherlands, Denmark, the US etc."). Det noteras att manifestet (eller "compendium" som han själv benämner det) är daterat 2011 och innefattar 1 514 onummerade sidor. Mina sidhänvisningar är given utifrån manifestets innehållsförteckning samt den numrering som jag fått fram efter att ha PDF:at (Portable Document Format) *Manifestet*.

Session nummer tre återfinns på sidan 1 386, under rubriken *Your personal life*. Breivik skriver i tredje person och ställer frågor under pseudonymen Q (question) och svarar i jag-form under pseudonymen A (answer). *Manifestet* är avfattat på engelska. På frågan – *Kan du beskriva din barndom?* svarar A: Min far Jens Breivik har tre barn från sitt förra äktenskap. Min mamma Wenche Behring har en dotter (Elisabeth) från en tidigare relation. Av texten framgår att föräldrarna skilde sig när Breivik var ett år och att hans far gifte om sig kort därefter med "stepmother" Tove. Perris & Perris tar upp exemplet från Bowlby's anknytnings-teori där "Svårigheten att byta anknytningsperson tenderar att öka i och med stigande ålder [över 2 år], (Perris & Perris 1998, s. 70). Det skulle medföra att tidpunkten för själva separationen inte påverkade Breivik lika mycket som det hade gjort om han hade varit äldre. Men med tanke på att det tog 6 år innan fadern träffade Breivik igen, så kan det inte uteslutas att Breivik saknade en fadersgestalt. Detta bekräftas av styvpappan i intervjumaterialet från *Fedrene* (NRK tv 2011) enligt nedan.

Mamman, halvsystemen och Breivik flyttade i samband med detta tillbaka till Oslo från sitt dåvarande hem i London där fadern arbetat som diplomat på norska ambassaden. I Oslo träffar mamman Breiviks blivande "stepfather" Tore (när Breivik är runt 12 år gammal enligt Tore Tollefsen i intervjun *Fedrene* – enligt nedan). Titlar tycks vara viktiga för Breivik med tanke på att i stort sett alla personerna beskrivs med sina titlar. Även de äldres politiska tillhörighet framgår. Föräldrarna benämns som icke politiskt aktiva, men ändå

tillhöriga Norska arbetarpartiet. Tore som ”right wing”, Tove ”a moderate cultural Marxist and feminist” medan mamman omnämns som ”an apolitical moderate feminist”.

Enligt norsk media så står följande att läsa i en artikel på nätet i november 2011 (NRK nyheter, 28 november 2011): ”NRK vet at anbefalingen var at den lille gutten burde flyttes ut av hjemmet og over i fosterhjem på permanent basis. NRK vet også at rapporten antyder overgrep av seksuell karakter”. Dessa uppgifter går inte att säkerställa med tanke på att fakta censurerats i den offentliga rapporteringen med hänsyn till dess privata karaktär. Att modern själv kontaktat Statens Senter for familje- og Ungdomspsykiatri i januari 1983 och att familjen varit inlagd i ca 1 månad samma år och att förslag förekommit att Breivik skulle placeras i familjehem, vilket dock inte verkställdes, framgår av *Rettspsykiatrisk erklæring* nr 1 (s. 52 respektive s. 218). I ett uttalande från socialkontoret 26 oktober 1983 framgår också att: ”Anders’ omsorgssituation er så sviktende at han står i fara for a utvikle mer alvorlig psykopatologi” (s. 52 respektive s. 218). Breivik är då 4 år.

Breivik har i samtliga rapporter beskrivits som en narcissisk personlighet med grandiosa föreställningar vilket framgår i min fortsatta analys. Att ”den sjukliga narcissismen... uppträder i överflöd i det nutida vardagslivet”, (Perris & Perris 1998, s. 79) och kännetecknas av ”ställföreträdande värme, som tillhandahålls av andra, i förening med fruktan för beroende, av en känsla av inre tomhet, av gränslöst undertryckt vrede och av ett omätligt törstande efter emotionella upplevelser för att fylla ett inre tomrum”, (Perris & Perris 1998, s. 79), kan här ses som ett understatement med tanke på Breiviks uppväxt. Att narcissistens intrapsykiska värld beskrivs som ”glest befolkad” bestående av det ”storslagna självet, det nedvärderade, dunkla bilderna av själv och andra, samt potentiella förföljare”, (Perris & Perris 1998, s. 79) stämmer också väl med den bild som träder fram i Breiviks uppväxt och senare agerande.

Breivik berättar vidare, på frågan om sin barndom, att pappa Jens och Tove ville ha vårdnaden om honom, men förlorade den rättigheten genom domstolsbeslut i Oslo. Fadern skiljer sig från Tove när Breivik är 12 år. Ytterligare en separation i Breiviks liv. Breivik upplyser om att han hade en god relation med dem båda fram till 15 års ålder. Efter det har Breivik inte haft kontakt med sin far. Fadern har brutit kontakten med både Breivik och sina övriga tre egna biologiska barn enligt texten – ”so it is pretty clear whose fault that was” (*Manifestet*, s. 1 386), konstaterar Breivik. Breivik har sökt kontakt med fadern för ca 5 år sedan (2006 – min anm.), men blivit avfärdad av honom pga. hans dåliga hälsa bl.a. Detta ointresse från fadern för sina barn, synes påverka Breivik stort.

21 december 2011 sänder NRKs (Norsk RiksKringkasting; norska motsvarigheten till SVT) i intervjuerien *Brennpunkt* programmet *Fedrene*, där bl.a. Breiviks far, Jens Breivik samt styvpappa Tore Tollefsen intervjuas, (NRK tv 2011, *Fedrene*).

Jens Breivik bestrider här att han inte vill träffa sin son och menar att hans tidigare uttalande att sonen borde tagit sitt liv istället för att mörda andra, sades i en fas av chock. Senaste gången han pratade med sonen var 2005/2006 då denne berättade att han startat firma och fadern nöjde sig med detta. På frågan varför han själv inte kontaktade sin son svarar Jens att han väntade att sonen skulle ta kontakt. Han benämner sin son som ett ”missfoster”. Att sonen skulle ha haft en dålig barndom bestrider Jens genom att hänvisa till sonens egna uttalanden om att så inte var fallet. Att sonens handlande drabbat även denne själv tycks inte fadern reflektera över. Och på frågan ”Kan du tilgi [förlåta] han?” svarar Jens Breivik ett bestämt ”Nej!” I en artikel från The Guardian 13 april 2012 av Jon Henley påstås att Jens Breivik inte har ett enda foto på sin son och artikeln citerar faderns anledning på följande sätt: ”...when you have made a serious mistake, you just want to forget it. Not be reminded.”

Detta kyliga förhållningssätt som fadern har till Breivik samt hans icke-närvaro under Breiviks första år tillsammans med övriga förhållanden under Breiviks uppväxt kan tyda på att Breivik har en *otrygg anknnytning av desorganiserad-desorienterad typ*, enligt Perris & Perris definition. Till denna grupp räknas barn som varit utsatta för exempelvis ”allehanda övergrepp, försummelse och bortstötning”, (Perris & Perris 1998, s. 152). Alternativt kan en *otrygg anknnytning av undvikande typ* utmärka Breivik (se vidare under avsnitt 2.2).

I tv-programmet *Fedrene* citeras socialkontorets uttalanden som finns avgivna i avsnitt 2.7.1 i *Rettspsykiatrisk erklaring* nr 1 avlämnad 29 november 2011, vilka inte är offentligt tillgängliga. Av dessa citat framgår att när Breivik är 2 år upplevs han som krävande av modern som därför begär avlastning på helgerna. År 1983 omnämns modern med en ”vansklig uppväxt” pga. att Breiviks mormor var allvarligt sjuk med paranoidea föreställningar. Breivik beskrivs vidare som ”passiv, engstelig” med ”et påtagligt avvergende smil” och detta härleds till moderns dåliga ”psykiska fungering”. Det var när Jens Breivik fick del av rapporten som han sökte få vårdsnaden om barnet. Men han fick ge upp. Det var så på den tiden, förklarar han. Modern fick alltid vårdsnaden. Rent evolutionsmässigt har anknytning till en vårdsnadshavare varit nödvändig för människans överlevnad och även dess ”medfödda tendens att söka närhet till vissa andra artmedlemmar” för att skapa trygghet och närhet i en ömsesidig relation, (Perris & Perris 1998, s. 119f). Närheten kan vara fysisk, men också skapas med hjälp av hörsel- och synintryck. Perris & Perris framhåller att enligt Bowlby är inte detta beteende nedärvt, utan antingen utvecklas det eller inte, beroende på omständigheterna, (Perris & Perris 1998, s. 119f). Om modern är den huvudsakliga anknytningsfiguren/vårdsnadshavaren och ”själv har någon typ av personlighetsproblematik eller lider av en manifest depressiv störning” kan detta enligt Perris & Perris leda till mer uttalade störningar hos barnet, (Perris & Perris 1998, s. 123). Detta betyder att föräldrarnas egen barndomshistoria påverkar dess förhållningssätt gentemot sina barn. Detta gäller också föräldrar som har så allvarliga konflikter sinsemellan att barnet hamnar utanför och kommer i andra hand påverkar barnet (Perris & Perris 1998, s. 153). Ett barn som utsätts för denna typ av anknytning kommer att uppleva att hur de än förhåller sig till det upplevda så blir det fel. Således en omöjlig si-

tuation – särskilt för ett barn. Perris & Perris menar att hos denna typ av personer dominerar ”ett hyperaktivt kraftmätningssystem” som de snabbt kan mobilisera vid upplevd fara, (Perris & Perris 1998, s. 155). Breivik synes i sin frustration ha byggt upp ett självförsvar genom att själv hämnas de oförrätter som han blivit utsatt för under sin barndom och se sig själv som en hjälte eftersom ingen annan tycktes eller tycks se denna egenskap hos honom. Jämför styvpappans uttalande i *Fedrene*-intervjun nedan. Knoll har i sin artikel *The Pseudocommando Mass Murder* (Knoll 2012) beskrivit hur massmördaren ”transform his desire for revenge into perverse sense of honor, which allow him to justify his actions”, vilket stämmer väl överens med Breiviks biografi. Att föräldrarna tillhörde norska arbetarpartiet och att det just var dessa som hade läger på Utøya den aktuella dagen för dådet är också intressant i sammanhanget.

Den bild som ett barn har av sig själv kallar Perris & Perris ”själv-schema” och är ett av kärnbegreppen i *Sårbarhetsmodellen*. De första två åren i ett barns liv är viktiga i detta sammanhang. En förutsättning för att ett barn ska kunna relatera till en annan människa är att barnet har en känsla av ett subjektivt själv. En störd *själv-agens* – dvs. ”en medvetenhet om den egna viljan som skapande av en handling” och som ”förutser dess konsekvens” – kan leda till en sårbarhet som intar formen av en paranoid hållning beträffande kontrollen av egna tankar och handlingar”, (Perris & Perris 1998, s. 115f). I den bild som uppenbaras av Breivik synes han uppfylla många av de kriterier som Perris & Perris beskriver.

Den sårbarhet som Perris & Perris talar om är resultatet av ett samspel mellan biologi och livslångt utvecklandet av inre scheman – funktionella eller dysfunktionella för ändamålet. Individens bidrar alltså själv i denna dynamiska livslånga utveckling enligt Perris, (Perris & Perris 1998, s. 66). Det finns olika inre arbetsmodeller (IAM). En person med emotionella störningar tillämpar oftast den IAM som utvecklades tidigast i livet och ”strukturerar sin uppfattning av olika situationer” och ”gör förutsägelser” utifrån denna modell på ett omedvetet plan. I tvåårsåldern när språket utvecklas, kommer det omedvetna procedurala minnet, som handlar om (”det jag kan”), fortsätta att utvecklas parallellt med det semantiska minnet (”det jag vet”) och det episodiska minnet (”det jag upplevt”). De två sistnämnda hänför sig till individens medvetna kunskaper och upplevelser. Att man som vuxen fortsätter att använda sig av den modell som varit framgångsrik under barndomen kan ge problem, menar Perris & Perris. Om man som barn exempelvis fått goda övergrepp som ett uttryck för kärlek (integrerat i det semantiska minnet genom föräldrarnas verbala budskap), kan man som vuxen selektera information på samma sätt som när man var barn. Otryggt anknytta barn av undvikande typ ”undviker att bli medvetna om känslor”, (Perris & Perris 1998, s. 127) till skillnad från barn som ”har en trygg anknytning, vilka istället utnyttjar information från alla tre minnessystemen på ett ändamålsenligt sätt”, (Perris & Perris 1998, s. 127).

Fedrene fortsätter härefter med en intervju av Tore Tollefsen som var gift med Breiviks mor Wenche. Tore mötte Breivik första gången när denne var 12 år och sista gången år 2006. Intervjuaren hänvisar till den

rättspsykiatriska rapporten och berättar att det av denna framgår att Breivik flyttade hem till sin moder samma år (2006) samt att Breiviks sociala liv blev sämre och sämre från 2002. Det är under år 2002 som Breivik börjar sin planering att bygga upp ett kapital för att kunna genomföra sina idéer enligt *Manifestet*, (s. 1 414). I intervjun med Tore tas frågan upp om Breiviks beskrivning av sina närmaste vänner och familj som sexuellt anormala, med hänvisning till deras stora antal sexpartners. Tore berättar att han bara sett Breivik ha dambesök vid två tillfällen och insinuerar att Breivik möjligen saknade kontakt med andra könet och att det kunde vara anledningen till denna skrivning. I sitt *Manifest* beskriver Breivik detta och bemöter själv med att hävda att han inte är avundsjuk. Han menar att "sexually transmitted diseases – so called STDs "ruin's peoples lives" (*Manifestet*, s. 1 172). Vidare beskriver, Tore Tollefsen, Breivik som en "mjuk person"; "icke feminin, men en som tog vara på kamrater"; "ingen tuffing"; "mycket sympatisk" etc. Vidare att Breivik behövde en fadersgestalt eftersom "Jens inte ställde upp... djävligt dåligt gjort". Att Breivik skulle klarat av att göra en bomb själv var inget som Tore trodde var möjligt. Breivik som inte ens klarade att övningsköra – det fanns "inget hopp" om körkort, som Tore uttrycker det.

Breivik fortsätter i sitt *Manifest* och berättar att han har haft kontakt med Tore som "spend most his time (retirement) with prostitutes in Thailand". Tore är enligt Breivik "a very primitive sexual beast" men samtidigt "a very likable and good guy". Breivik vill dock inte skambelägga Tore utan skyller dennes beteende på dagens "Marxist social structure". Denna struktur som tillsammans med "the super-liberal, matriarchal upbringing" med sin odisciplinerade hållning också bidragit till att feminisera honom själv (Breivik). Vad Breivik åsyftar med denna något oklara formulering kan tyda på att han förstår Tore som uppenbarligen också måste ha kämpat emot detta marxistiska feminiserande av världen och kanske är det sin egen mamma Breivik tänker på och samtidigt Tove där dessa två tycks sammanlänkas till en och samma person. Breivik tycks alltså sätta ett likhetstecken mellan marxism och feminism, men han klargör inte vari likheten består i.

Breivik konstaterar helt apropå att han inte haft några negativa upplevelser i sin barndom "in any way". Perris & Perris tar upp problematiken runt denna typ av förnekande, "att dramatiska händelser som kan ha inträffat vid olika tidpunkter återges utan egentlig emotionell resonans, samtidigt som tendensen att idealisera barndomsförhållandena och släta över upplevelser av övergivenhet är påfallande". Dessa individer intellektualiserar ofta svåra minnen och kan berätta, det som andra skulle beteckna som hemska känsloladdade upplevelser, utan att bli berörda. En strategi som dessa individer använder för att "överleva" är att avleda sin uppmärksamhet "från mellanmänniska relationer och riktar den mot andra objekt eller företeelser som gör det möjligt för henne att bygga upp en (om än falsk) positiv självbild", (Perris & Perris 1998, s. 147).

I tv-programmet *Fedrene* intervjuas också Breiviks försvaradvokat Geir Lippestad, vilken reflekterar över styvfadern Tores värme i *Fedrene*-intervjun då Tore beskriver sin styvson. På frågan vad han tror är anledningen till att Breivik skrivit negativt om Tore svarar han att Breivik gett uttryck för att han på så sätt velat skydda sin styvfar från allmänhetens dom över det som skett. Detta samtidigt som Lippestads uppfattning är att Breivik uttalat att han haft en bra barndom. Psykiatriker Randi Rosenqvist skriver under rubriken *vurdering* i *Om samtale med Anders Bebring Breivik 19. Desember 2011* av den 20 december 2011 (Oslo tingrett 2011 och 2012): ”Jeg mener at han [Breivik] klart er i stand til å si noe og mene noe annet”, (s. 3). I *Manifestet* (s.1 508–1 514) har Breivik lagt in sex bilder på sig själv i olika munderingar samt en slutbild som föreställer hans mor Wenche och hans halvsyster Elisabeth. Om Lippestads uppfattning av Breiviks sätt att hantera människor i sitt manifest stämmer, så skulle det tyda på att Breivik inte vill skydda vare sig själv eller sin mamma och syster från eftervärldens dom. Lippestad får också frågan huruvida mormoderns paranoia sjukdom påverkar förhandlingarna och svarar att detta ger en förklaring, men påverkar inte kommande dom.

2.2 Right-Wing Authoritarianism (RWA)

Utifrån Bob Altemeyers Right-Wing Authoritarianism theory (RWA), vill jag undersöka om Breivik är en produkt av sin personlighet och i vilken mån han har påverkats av auktoriteter i samhället samt svara på frågan: Kan hans manifest och dådet 22 juli 2011 vara ett uttryck för *authoritarian aggression* i en islamofobisk diskurs i enlighet med Altemeyers RWA teori?”

I *Rettspsykiatrisk erklæring* nr 1 avlämnad 29 november 2011 av rättspsykiatrikerna Torger Husby och Synne Sørheim som grundar sig på 13 samtal med Breivik under ca fyra månaders tid, bedömer dessa att Breivik uppfyller kriterierna för schizofreni; paranoid form efter DSM IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 4th). Edition). I *Rettspsykiatrisk erklæring* nr 2 avlämnad 10 april 2012 av specialisterna i psykiatri, överläkare Terje Tørrisson och Agnar Aspaas framgår att Breivik **inte** är psykotisk och ej heller lider av allvarlig psykisk sjukdom (s. 273). I dess *Tillegserklæring* av den 30/4 2012 skriver dessa två psykiatriker att Breivik skiljer sig från allt de tidigare har sett i psykiatrisk praxis samt att det finns en problematik mellan realitetsbrist (bristande verklighetsuppfattning) och politisk fanatism, (s. 10/alt. s. 283).

I den *Psykiatriske vurdering* av den 1 november 2011 som utförts av psykiatrikern Randi Rosenqvist, framgår att Breivik ”er i god psykisk form” och att ”hans avvikende utsagn” är ett ”uttryck for en ekstrem ideologi, ikke på noe vis som en psykotisk virkelighetsoppfattning”, (s. 3). I en tidigare *vurdering* av den 18 augusti 2011 framgår bl.a. att Breivik har god impuls kontroll, goda kognitiva funktioner samt en utpräglad narcissistisk personlighet med grandiosa föreställningar och att han inte visar någon empati med offren. ”Motiven till attentaten kan vara andra och mer kompliserade än det han själv ger uttryck för”, (s. 2). Vidare, fortsätter Randi Rosenqvist, så upprätthåller Breivik sin självbild genom att kräva saker som inte kan godtas av domstolen, bl.a. vill han bevista rättegången iförd ”kjole og hvitt” (frack). I *Manifestet* på sidan

1 508 kan man se ett foto av Breivik i denna klädnad. På samma sätt skriver han sitt eget försvar för att härigenom bekräfta sig själv, menar Rosenqvist. I den nya *vurderingen* av den 1 november 2011 skriver Rosenqvist att Breivik saknar emotionell insikt och att han själv ser sig som en hjälte (s. 2). En klar realitetsbrist (dvs. har vrångföreställningar) med grandiosa föreställningar, (s. 2). *Vurderingen* i *Om samtale med ABB 19. Desember 2011* av den 20 december 2011 avslutas med ett konstaterande: ”han har... en god livskvalitet med en inntakt livsløgn” ...där han ”si noe og mene noe annat”, (s. 3). Se länk Oslo tingrett 2011 och 2012.

På sidan 1 387 i *Manifestet* fortsätter dialogen med fråga 3: – *Hur beskriver du dig själv som person?* Breivik svarar att han ser sig själv som ”a laid back type and quite tolerant on most issues”. En person som trots att han blivit utsatt för ”multicultural indoctrination” ändå menar att ”I am not in fact a racist”. I nästa stycke berättar Breivik om sin gudmor med familj som kom från Chile som flyktingar och som han senare förstod var ”Marxist political activists”. Breivik berättar också att han haft många icke norskfödda vänner samt även muslimer. Breivik räknar upp dem vid namn och nationstillhörighet och antyder att han fortfarande är vän med några av dem. Breivik försöker övertyga läsaren om att han är en tolerant människa, men vari denna tolerans består i har jag inte kunnat utläsa.

På nästa fråga som tycks följa på föregående – *Varför har du så många icke norsketniska vänner?* svarar A: Norskfödda personer har inga moralkoder, vilket de icke norskfödda har. Och eftersom moral och stolthet är viktiga för Breivik så vill han ha den typen av personligheter runt sig – muslimska ungdomar och skinheads. Sådana som inte sviker när det gäller. ”No one would risk messing with us, even the kids 2 years older”, forsätter han. Fast eftersom skinheadsens musik och klädsel inte appellerade till Breiviks smak så var inte dessa något alternativ för honom. Detta svar synes ganska motsägande gentemot övrig information i *Manifestet* och visar att Breivik inte är särskilt konsekvent i sina uttalanden. Den aggressivitet som Breivik uttalar i sitt *Manifest* där han talar om rena avrättningar och deportationer av människor som inte följer hans sanning, talar för att vi har att göra med en *authoritarian personality*. I *Manifestet* står att läsa ”Innocent people will die, in the thousands.”(s.1 359) och ”I don’t hate Muslims at all” men ”Muslim individuals who do not assimilate 100 % within 2020 will be deported as soon we manage to seize power.” (*Manifestet*, s. 1 382).

Altemeyer framhåller i sin teori om *Right-Wing Authoritarianism*, att den mest kända förklaringen till den auktoritära personligheten (*The Authoritarian Personality*), framgår av *The Berkeley Theory*. Barn som uppfostrats i en hotfull miljö med många förbud, prestigefulla föräldrar som straffar okonventionella impulser hårt och godtyckligt får en återhållen aggression inom sig som måste ut på något sätt. Denna aggression riktas mot andra grupper än de allsmäktiga och oåtkomliga föräldrarna/auktoriteten. Det finns några fler förklaringar till RWA. En av dem är *The Social Learning Explanation*, vilken menar att de personer som finns runt

en själv under uppväxten är de man lär sig av. Det är många olika faktorer som samverkar och att peka ut en enda utlösande faktor är omöjligt enligt Altemeyer, (Altemeyer 1988, s. 62).

När Breivik byter kamratgäng i 16-årsåldern händer något. Det är samma tidpunkt som hans kontakt med pappan, styvpappan och dennes fru Tove upphör. Han söker sig till ett norsk-etiskt gäng och tar avstånd från sin gamla ”vänsterorienterade hiphop-miljö” och sin bästa vän som var muslim och kom från Pakistan. Utöver detta ansluter Breivik sig till ”the Progress Party Youth organisation (FpU) pga. att de enligt Breivik är emot immigration och för en fri marknad, (*Manifestet*, s. 1 377). Samma år intervenerar NATO i Serbien, vilket jag berör senare i min analys. Huruvida det är vännen som överger Breivik eller visa versa framgår inte av texten.

Enligt Perris & Perris kan barn med *otrygg anknytning av undvikande typ*, där anknytningspersonen antingen stött bort eller övergett sitt barn genom verbal eller fysisk aggression alternativt likgiltighet eller försumlighet, i vuxen ålder utveckla det som Bowlby benämner som *tvångsmässig självtillit* och som Winnicott benämner *det falska självet*. ”De försöker organisera sina liv genom att lita uteslutande på sig själva och avstå helt från andras kärlek och stöd”, (Perris & Perris 1998, s. 147). I *Manifestet* beskriver Breivik sina två val som drivits fram av skuld och av sin familj och vänner. Valet består i att ”Create a large family... or completely focus on my tasks as a part of the European resistance movement.”, (s. 1 358). Breivik skriver: ”This [sacrifice your life for others] is exactly what my family and friends have implored me to do for years now.” (s. 1 358). Breivik citerar: ”It is better to live one day as a lion, then one hundred years as a sheep.”, (s. 1 358). Att andra sett Breivik som ett ”snällt får” bekräftas av Breiviks styvpappa Tore Tollefsen som, i intervjun *Fedrene*, beskriver Breivik som: ”en käck ung herreman... hövlig... inte så tuff... en mjuk person så länge jag har känt honom... icke feminin, men tog vara på kamrater...

Nästa fråga/begäran (*Manifestet* s. 1 388) synes i mina ögon ta ett långt kliv bort från vänskap och muslimer med hög moral. Den lyder – *Våldsamma muslimska gäng i Europa är inte precis ett nytt fenomen. Vi hör om infödda europeiska ungdomar som blir förödmjukade, slagna, våldtagna och rånade ganska ofta. Berätta för oss om dina erfarenheter under dina 'sårbara år' (14-18) när du växte upp på de urbana multikulturella gatorna i Oslo*. Här börjar Breivik ta till stereotypa tankar om en verklighet som han troligen fått via andra kanaler än de han själv upplevt. Gardell styrker detta i sin bok *Islamofobi* och menar att Breivik plockat stora delar av sitt *Manifest* från redan existerande källor och influerats av ”nutida islamofobiskt tankegods, kulturkonservativa traditioner, element ur modern vitmaktideologi och antifeminism, allt inramat av ett utpräglat romantiskt manligt krigarideal”, (Gardell 2011, s. 268). Orden ”Vi hör om...” är ett av de bevis som Breivik tycks bygga upp sin kamp runt.

Som svar på frågan inleder Breivik med att beskriva sig som en av den allra häftigaste graffitimålaren med massor av tags ute på stan' som målats dit under nattens ”graffiti raid”. Den drivande kraften var att bli sedd och att de andra ungdomarna såg upp till honom och att han därigenom kunde imponera på

flickorna. Däremot imponerade inte tagsen på regeringen/polisen som enligt Breivik sanerade 90 % av ”klottret” inom 48 timmar. Den springande punkten i detta resonemang är, enligt mitt sätt att se det, att Breivik vill bli sedd och älskad för den han är. Kan han inte uppnå detta finns det bara en person som kan älska honom förbehållslöst och det är han själv. Precis som Hjalmar Söderberg skriver i sin roman Doktor Glas, (s. 80): ”Man vill bli älskad, i brist därpå beundrad, i brist därpå fruktad, i brist därpå avskydd och föraktad. Man vill ingiva människorna någon slags känsla. Själen ryser inför tomrummet och vill kontakt till vad pris som helst.”

Att det var hans muslimske vän som kom att intressera Breivik för kristendom, islam och politik kan väl så här i efterhand kännas anmärkningsvärt. Breivik beskriver vännen som en som kände avsky för Norge och Breiviks kultur. Särskilt minns Breivik hur vännen hurrade när denne under Guldkriget såg att amerikanska soldater blev skadade. Av detta drar Breivik slutsatsen att skolans lärdomar om islam som en fredfull religion ”was a joke”, (*Manifestet*, s 1 388). Och det är här som Breivik tar sitt beslut att lära känna sin egen kultur – den västerländska kulturen, inbegripet de kristna värdegrunderna och han till och med tackar sin barndomsvän för att denne hjälpte honom att inse det rätta och se sanningen. Vid tester av studenter med utgångspunkt i *The Social Learning Explanation-teorin* har faktorer såsom föräldrar, kyrkan, skolan, egna personliga erfarenheter, vänner erfarenheter och åsikter, nyhetsrapportering i media ansetts bidra till utvecklingen hos en individ samt påverka densamme vad det gäller ”authoritarians”/auktoritetstro.

Breivik urskuldar sin tidigare tillhörighet med våldsamma muslimskt-pakistanska gäng med att han därigenom slapp hot och trakasserier trots att han i deras ögon tillhörde de som de kallade ”potatoes”. Dessa gäng våldtog, enligt Breivik, de norska flickorna och benämnde dem ”potato whores”. Återigen knyter Breivik an till det stora hotet marxismen fast denna gång med tillägget anarkistiska. I dessa ”anarcho-Marxist networks” verkade dessa muslimska gäng enligt Breivik. Gardell framhåller att Breivik bl.a. inspirerats av en norsk antimuslimsk ideolog vid namn Fjordman (Peder Nøstvold Jensen), vilken Breivik citerar flitigt i *Manifestet*. Gardell har sammanfattat delar av Fjordmans *A European Declaration of Independence* som Breivik hänvisar till i sitt *Manifest* (s.726) på följande sätt: ”landsförrädare i de europeiska regeringarna [har] sålt ut sina medborgares friheter genom att underordna de tidigare självständiga staterna en Sovjetliknande EU-diktatur och främja[r] en massinvandring av muslimer vars ondskefulla Gud beordrat dem att döda alla ickemuslimer i Europa och ta över kontinenten”, (Gardell 2011, s. 267). Dessa muslimska gäng, som enligt Breivik glorifierades av media och framställde sig själva som toleranta och anti-fascistiska, drog i själva verket fram på Oslos gator och ”rob and plunder”, (*Manifestet*, s 1 389). Alla fördömande av detta handlingssätt betraktades av samhället som rasism och nazism och åtgärdades därför inte, menar Breivik. ”I have personally heard and witnessed hundreds of Jihadi-racist attacks, more than 90 % of them aimed at helpless Norwegian youth (who themselves are brought up to be ’suicidally’ tolerant and therefore are completely unprepared mentally for attacks such as these)”, skriver Breivik och avslutar med ”This system

makes me sick”, (*Manifestet*, s 1 389). Huruvida detta svar ger en vink om Breiviks egen barndom och hjälplöshet gentemot modern och hans övergivenhetskänslor gentemot fadern kan jag bara spekulera i.

Frågan som följer och som också Breivik själv besvarar är – *Bidrog du någonsin till de muslimska illdåd som dessa utövade mot de infödda [i Norge] under denna period?* Breivik såg sin allians med muslimerna som nödvändig för sin överlevnad. Mina tankar går till parallellen med föräldrarna och hur han sedan barnsben har lärt sig att just överleva – att lyda auktoriteten. Breivik menar att om han skulle ha skapat ett helnorskt gäng skulle han bli utpekad av både samhället och de andra som nazist. Breivik framhåller här orättvisan över – att de andra får, men han får inte – i uttrycket ”we were trapped between the ’ wood and the bark” och fortsätter med att förkunna att detta gäller förhållandena i alla större europeiska städer. Uttrycket ”trapped between the ’ wood and the bark” ovan, känns märkligt likt Perris & Perris tankar om barn som utsätts för otrygg anknytning och som upplever att hur de än förhåller sig till det upplevda så blir det fel, (Perris & Perris 1998, s. 155). Således en omöjlig situation – särskilt för ett barn. Breivik tycks här ha behållit sitt själv-schema från sin barndom i sitt sätt att resonera.

Altemeyer framhåller att *authoritarianism* och konventionalism går hand i hand, men frågar sig vad dessa två bidrar med för att skapa aggressivitet, s.k. *authoritarian aggression*, (Altemeyer 1988, s. 105). Det sistnämnda definieras som: en generell aggressivitet som är riktad mot olika personer, vilken är sanktionerad av etablerade auktoriteter. Aggressionen i sig syftar till att åstadkomma någon form av skada – fysisk skada; psykologiskt lidande, finansiell skada; social isolering etc. (Altemeyer 1988, s. 106). Altemeyer framhåller att det är kulturen som socialiserar oss att uttrycka vår aggressivitet eller tona ner den. Ett slags ”cultural Darwinism” råder menar Altemeyer, (Altemeyer 1988, s. 124). Att Breivik som 16-åring får se NATO gå in i Balkan har gett honom en plattform att bemästra orättvisa utanför sig själv och varför inte använda sig av samma målgrupp som den som blir orättvist behandlad kämpar emot – muslimerna. Enligt mitt sätt att se det kunde målgruppen vara vilken som helst eftersom Breivik letar efter en lämplig syndabock som han kan projicera sitt eget utanförskap på. Att det finns auktoriteter exempelvis i samhället som uttalat en konspirationsteori om att araberna/muslimerna ska ta över Europa och att NATO trots detta ger skydd åt ”dessa muslimer”, ger en grogrund för aggressivitet – jämför Eurabiliteraturen (Gardell 2011, s. 269).

Det noteras att även ateister kan vara högt RWA-rankade, så man kan inte hävda att kopplingen enbart finns till religiösa yttringar, (Altemeyer 1988, s. 232). När det gäller politik finns inte heller någon specifik tillhörighet som kan kopplas ihop med en RWA-personlighet, (Altemeyer 1988, s. 239). När det gäller Breiviks syn på religion, så menar Breivik att kyrkan bör ha mer eller mindre monopol på religionen i Europa. Med kyrkan menar han den kristna kyrkan som bör enas under katolicismen och påven en ”non-suicidal Pope”, dvs. inte någon som tillhör ”de andra”, (*Manifestet*, s. 1 403). Denna kyrka bör dock refor-

meras och ha vetenskapen som sin grund, inte biblisk undervisning. I Breiviks argumentation blir det inte mycket mer kvar av kyrkan, i bemärkelsen tron, mer än att den står för konservativa värden vilka han är mån om. Vilka de är, framgår inte tydligt. På svaret om han är religiös svarar han ” I’m not excessively religious man. I am first and foremost a man of logic”, (*Manifestet*, s. 1 403). Det framgår med tydlighet att Breivik konstruerar sin fiende och syndabock med alla medel och att det är han själv som besitter sanningen – en sanning som enligt honom också sanktioneras av diverse auktoriteter i hela Europa. Det noteras att han i *Manifestet* använder pluralis om sig själv. Jag har dock, likt Oslo tingrett, inte kunnat påvisa att det finns fler anhängare i hans s.k. Knight Templar-organisation än han själv. ”Retten har på bakgrunn av bevisførselen under hovedforhandlingen ikke funnet holdepunkter for at Knights Templar eksisterer”, (Oslo tingrett – Dom av den 2012-08-24, s. 13).

På sidan 3 i *Psykiatriska vurdering* av den 1 november 2011 framgår att psykiatrikern menar att Breivik är i god psykisk form, samt att han ger uttryck för extrem ideologi likt många sekter med religiös eller annan ideologisk utgångspunkt. Sådana sekter söker intern bekräftelse och Breivik befinner sig inom ett sådant system. Så länge han känner sig trygg här, kommer han att leva kvar i ”bubblan”. En bubbla som *kan* spricka, men troligen inte kommer att göra det. Det handlar således inte om en psykotisk verklighetsuppfattning enligt psykiatrikern.

Breivik fortsätter sitt frågeformulär där han själv ställer frågorna och ger svaren. Han tar upp sin eventuella tillhörighet med sin egenhändigt gjorda gruppering ”neo-Nazis, skinheads and right-wing people”. Eftersom de gillade Metalrock och Breivik hatade denna musikstil var det inte aktuellt för honom att tillhöra denna gruppering, skriver han. Till skillnad från den vänsterorienterade falangen med bl.a. graffitimålade hip-hopare färgade av invandartolerans, följde *de högerorienterade* samhällets regler och tog aldrig till våld enligt Breivik. Trots detta möttes alltid de senare med intolerans från samhällets sida. Denna intolerans som, Breivik tycks mena, borde drabbat vänsterrörelsen. Här ser vi tydligt hur Breivik delar upp världen i *de goda* och *de onda*; de försmådda och missförstådda i motsats till *de andra*. Och hur *de andra* får hjälp att infiltrera sin ondska t.o.m. via musiken. Detta trots att musikerna ”abused drugs and many were involved in criminal activity, yet cheered by the media because of their ’tolerance’ and so called ’anti-racist’ attitude”.

En annan grupp som Breivik ser som förrädare är kvinnorna. Han hävdar att 70 % av alla europeiska män stödjer ”our case”, men bara 30 % av kvinnorna. Kvinnornas inflytande bör därför kraftigt reduceras. Kvinnor ”only thinks and acts in accordance with how nature created them... and you cannot defy primary natural laws”, (*Manifestet*, s. 1356). Denna retorik känns väl igen i andra sammanhang, när man vill hänvisa någon till *de andras* domäner. Breivik framställer också samhället och specifikt ”the Norwegian Labour Party” som en varböld som rättfärdigar det onda med hjälp av bl.a. media och polisen via mångmiljonbidrag och han bygger härigenom upp sin argumentation över att något måste göras – av någon... Nå-

gon som besitter sanningen – den enda sanningen... Han själv?... Men han använder allt som oftast pluralis – vi. Med hänvisning till att han klassificerar sina kvinnliga anförvanter som feminister så känns det inte helt osannolikt att Breivik med denna beteckning avser just dessa – medvetet eller omedvetet.

Vid 16 års ålder (år 1995) anser Breivik sig politiskt uppväckt sedan 2–3 år tillbaka och ”had grown to be a passive ’anti-racist’ but against non-Western immigration”, (*Manifestet*, s. 1 391). Samtidigt konstaterar han att han därmed skulle ha definierats som rasist av samhället och därför behöll han sina tankar för sig själv. Här upphör dialogen och de tre sessionerna i *Manifestet*.

Aggressivitet föds ur en känsla av att vara förmer än andra, menar Altemeyer, och hänvisar till forskaren Bandura i vars observationer RWA-personer t.o.m. kan rättfärdiggöra mord om detta syftar till en högre princip. Detta sker genom att vissa saker ses ur ett stereotypt och fördomsfullt perspektiv. Genom att t.ex. avhumanisera människor är det lättare att utföra illdåd som exempelvis andra världskrigets judeslakt menar Altemeyer, (Altemeyer 1988, s. 127). Breivik faller väl in i denna beskrivning. Som jag nämnt tidigare visar han efter sitt dåd 22 juli 2011 ingen empati med offren. I *Psykiatrisk vurdering* av den 1 november 2011 framgår att han anse sig haft fullmakt till att utföra sin operation i samband med att Norge gav sitt ja till att gå in tillsammans med NATO i Balkan (s. 3) – Breivik är då 16 år gammal. Breivik ser upp till Karadžić¹ och ser honom som en förebild för sin egen kamp och förmedlar detta på följande vis:

But isn't Radovan Karadzic a mass murderer and a racist?! As far as my studies show he is neither. The Muslims in Bosnian Serbia; the so called Bosniaks and Albanians had waged deliberate demographic warfare (indirect genocide) against Serbs for decades. This type of warfare is one of the most destructive forms of Jihad and is quite similar to what we are experiencing now in Western Europe. He offered the Muslims in Bosnian Serbia the chance to convert or leave the country (the same standard deal Christians are offered in many Muslim countries), he even went as far as offering the Muslims certain enclaves. When they refused he wanted to deport them by force. When this was made impossible by NATO he gave the order to fight the people who refused which was his sovereign right and responsibility as one of the primary leaders of Serb forces. This was never about ethnicity but about ridding the country of the genocidal hate ideology known as Islam. I do condemn any atrocities committed against Croats and vice versa but for his efforts to rid Serbia of Islam he will always be considered and remembered as an honourable Crusader and a European war hero. As for the NATO war criminals, the Western European category A traitors who gave the green light, they are nothing less than war criminals.(*Manifestet*, s. 1 407)

När en person internaliserar föräldrarnas eller andras sociala normer, samtidigt som samhället vidmakthåller dessa normer genom att straffa okonventionellt uppförande, läggs grunden för aggressivitet mot de som bryter dessa normer enligt Altemeyer (Altemeyer 1988, s. 128). När sociala normer luckras upp skapas

¹ Karadžić [ka'radžitʃ], Radovan, född 1945 i Montenegro, politiker, åtalad för krigsförbrytelser. Karadžić är utbildad psykiatriker och har varit verksam som poet. Han grundade 1989 SDA (Serbiska demokratiska partiet), ett serbisk-nationalistiskt politiskt parti i Bosnien och Hercegovina. Karadžić var under Bosnienkriget bosnienserbernas högsta politiska ledare och hålls av Internationella brottmålsdomstolen för före detta Jugoslavien (ICTY) ansvarig för en rad folkrättsbrott, inklusive folkmord, brott mot mänskligheten, krigsförbrytelser och brott mot Genèvekonventionen. Karadžić lyckades hålla sig undan till juli 2008, då han greps av serbiska myndigheter. Kort därefter utlämnades han till ICTY i Haag. (NE 2013).

en rädsla hos individen, speciellt om denne känner sig personligen hotad, vilket i sin tur leder till aggressivitet. När man känner ängslan om att t.ex. ens egna religiösa övertygelser eller etiska koder är felaktiga och upplever att man inte lever upp till den gällande etiska koden skapas skuld som leder till aggressivitet och projicering av skulden på andra människor. När man känner avundsjuka mot att andra lever ett okonventionellt liv skapas aggressivitet mot dessa för att härbärgera sina egna känslor. Breiviks brist på kvinnliga relationer och hans aggressivitet gällande andras sexualitet är ett exempel på detta. En annan är hans tankar om muslimer som han ser som ett hot mot européerna. Att människor som får medborgarskap i Europa per definition är européer och att människan i alla tider har folkvandrat, tycks Breivik bortse från.

Genom att se sig själv som bättre än andra (self-righteousness) kan man intala sig själv att ens aggressivitet som skapas enligt ovanstående punkter är moraliskt rätt, (Altemeyer 1988, s. 128). En överlägsenhet vad gäller intelligens och moral i jämförelse med övriga samhällsmedborgare, en tro av att vara en slags övermänniska (Altemeyer 1988, s. 185). Den största gruppen av hög-RWA-rankade tillhör fundamentalistiska protestantiska grupperingar enligt Altemeyer, (Altemeyer 1988, s. 328). Ett utomordentligt exempel på denna typ av självrettfärdighet är, enligt min mening, Breiviks agerande den 22 juli 2011 och därefter.

Gardell framhåller att de ”politiskt motiverade bombdåd och mord som inträffat i efterkrigstidens Norge nästan undantagslöst utförts av normän med kopplingar till nazistiska eller högerextrema miljöer”, (Gardell 2011, s. 262). Trots detta var de första rapporterna om Utøya-dådet kringgådda av spekulationer om muslimsk medverkan. Den av Breivik så flitigt citerade Fjordman vars världsbild ”saluförs i Sverige genom bland andra riksdagsledamöterna Kent Ekeröth och Jimmie Åkesson”, (Gardell 2011, s. 267), (Sverigedemokraterna – min anm.) är ett exempel på auktoriteter i samhället som främjar avståndstagande från andra kulturer och mångfald. Denna aggression som Altemeyer talar om söker ett objekt att utövas emot. När *den gamla* rasismen blivit politisk inkorrekt som objekt söker aggressionen utlopp via andra vägar. Gardell fångar denna tanke i sin bok *Islamofobi* där han talar om *rasism utan raser* (Gardell 2011, s. 78). Den gamla rasismen har enligt Gardell bytt skepnad och fokus läggs nu istället på kultur, religion och värde – istället för på ras, (Gardell 2011, s. 78). Det nya hotet är, enligt denna ståndpunkt, islams utbredning och arabvärldens övertagande och utplånande av den europiska kristna kulturen. Denna konspirationsteori bedrivs via det som i dagligt tal kallas Eurabilitteraturen och är vanlig i högextremistiska nationalistiska kretsar, enligt Gardell (Gardell 2011, s. 269).

”There is no glory like for those who save their country.’ Lord Tennyson” är ett av de citat som Breivik använder i sin retorik för att rättfärdiga sitt projekt (*Manifestet*, s. 1412). Att han därtill har döpt sitt kompendium till *2083 A European Declaration of Independence*, vilket hänsyftar till 400-årsminnet av slaget i Wien (egentligen Kahlenberg) 12 september 1683, då Osmanska riket blev besegrade (NE2013, *Wien*) bekräftar hans grandiosa föreställning om att han räddar världen.

We must rise and claim what is rightfully ours! By September 11th, 2083, the third wave of Jihad will have been repelled and the cultural Marxist/ multiculturalist hegemony in Western Europe will be shattered and lying in ruin, exactly 400 years after we won the battle of Vienna on September 11th, 1683. Europe will once again be governed by patriots. (Manifestet, s.1 412).

Det noteras att Breivik skrivit 11 september och inte det korrekta datumet 12 september. Möjligen försöker han dra paralleller till USA och *Twin Towersattacken* 2011-09-11. Ordet jag tänker på är hämnd, men kanske på något annat än den icke homogena grupp människor som kallas muslimer, kvinnor eller marxister.

Intervjusektionerna undertecknas på följande sätt (*Manifestet*, s.1 412):

AB

Justiciar Knight Commander, cell 8

Knights Templar Europé

Knights Templar Norway

3. SLUTSATS OCH REFLEKTION

Min slutsats är att Anders Behring Breiviks personlighet kan klassas som sårbar i enlighet med Perris & Perris sårbarhetsmodell och att hans manifest och dådet 22 juli 2011 är ett uttryck för authoritarian aggression i en islamofobisk diskurs i enlighet med Altemeyers RWA teori.

Hans kaotiska uppväxt i kombination med hans biologiska arv och hans dysfunktionella relation med sin familj samt hans anknytningsproblematik definierar honom som en sårbar person i enlighet med Perris & Perris definition i deras *Sårbarhetsmodell*. Jag menar att det är kulturella, biologiska och psyko-sociala faktorer som sammantaget har lett till Breiviks utpräglade narcissiska personlighet samt hans grandiosa föreställningar parat med hans bristande verklighetsuppfattning och uttalade politiska fanatism. Detta har i sin tur lett fram till hans agerande den 22 juli 2011.

Dessa faktorer ligger också till grund för hans uttalade *authoritarian aggression*, helt i enlighet med Bob Altemeyers Right-Wing Authoritarianism (RWA) theory. För att kunna utöva denna aggression och ge utlopp för sin grandiosa verklighetsuppfattning skapar han "den andre", vilken han benämner *Cultural Marxism/multiculturalism*. Breivik hämtar sin kraft från islamofobiska yttringar, kulturkonservativa traditioner, vitmaktideologiska strömningar och antifeminism – "allt inramat av ett utpräglat romantiskt manligt krigarideal", (Gardell 2011, s. 268). I *Manifestet* beskriver Breivik hur alla muslimer ska avlägsnas från Europa i tre faser (fas 1: år 2009-2030; fas 2: år 2030-2070, fas 3: år 2070-2083) och att de kristna värdegrunderna ska återinföras i hela samhället. Huruvida kristna värdegrunder innefattar utrensning av oliktankande framgår inte av Breiviks uttalanden, vad jag kan se. Begreppet *Cultural Marxism/multiculturalism* tycks svälla i sin definition ju mer Breivik skriver i sitt *Manifest*. Här omfattas förutom muslimer även regeringen (norska arbetarpartiet, vilka var de som inledde ett ungdomsläger på Utøya den ödesdigra veckan när dådet utfördes), media, feminism etc. och t.o.m. den protestantiska kyrkan som enligt Breivik bör återgå till den katolska läran och som i sin tur också bör reformeras etc.

Breiviks agerande den 22 juli 2011, då han orsakade 77 människors död, tillsammans med hans förberedelser – vilka går att läsa om i hans *Manifest (2083 A European Declaration of Independence)* – samt att han utfört dåden i egenskap av Justiciar Knight Commander i *The PCCTS, Knights Templar*, är enligt min mening skapat utifrån en inre rädsla för att samhället ska kollapsa och troligen i överförd bemärkelse att Breivik själv ska tappa kontrollen över sitt liv. En rädsla som genererat ett behov av skydd för att slippa kännas vid ett livslångt utanförskap. Ett behov av att se sig själv som världens räddare och glorifiera sig själv, eftersom han aldrig fått känna sig betydelsefull i andras ögon utom i korta ögonblick. Att han fått tillmälet missfoster från sin egen far förändrar inget, eftersom denne redan visat att han är just ett missfoster – ett barn som man bara lämnar och aldrig träffar under de första sex levnadsåren och som man sedan överger gång på gång.

Internaliseringen av sitt själv såsom ärbart, har troligen förstärkts under de åtta^{*)} år av delvis isolering då Breivik färdigställde sitt *Manifest* (s. 1 381). Denna utveckling blir ett sätt att försvara sitt falska konstruerade själv genom att skapa en syndabock utanför sin person att projicera sina tillkortakommanden på. Eller som Knoll uttrycker det ”a revenge into a perverse sense of honor” (Knoll 2012, s. 1).

Breiviks angrepp på feminismen och hans parallella avståndstagande från islam och den patriarkala struktur som denna av många anses stå för – känns motsägelsefull. Men om begreppet feminism står för modern i Breiviks värld så blir angreppet mer begripligt. Psykiatriker Randi Rosenqvist skriver i sin *Om samtale med Anders Behring Breivik 19. Desember 2011* av den 20 december 2011 ”Jeg mener at han [Breivik] klart er i stand til å si noe og mene noe annet”, (s. 3 – se referens Oslo tingrett). I samma *vurdering* står det att läsa om Breivik ”I samtalen syntes han å projisere sin egen oppfattning på meg”. Att Breivik troligen också projicerar sin egen barndom på andra än sig själv och spelar upp ett nytt scenario i sitt liv där han dödar sin ”barndom” (skjuter oskyldiga tonåringar och ”mor på Utøya” m.fl.) och via sina projiceringar lyfter upp sig själv till den plats där han vill vara – i det ärofyllda ljuset där människor ser hans storhet... Han som räddade Europa – från ...!?

Rosenqvist skriver i sin *Psykiatriske vurdering* av den 1 november 2011 att Breivik är i god psykisk form och att han gett uttryck för en extrem ideologi likt många sekter med religiös eller annan ideologisk utgångspunkt. Breivik har enligt Rosenqvist ingen psykotisk verklighetsuppfattning enligt den definition som dagens psykologi ställt upp. Han lever som i en bubbla – en bubbla där han inte visar någon empati med sina offer eller deras anhöriga. Där kommer han att stanna så länge han känner sig trygg. Bubblan kan spricka, men troligen inte, enligt henne. Att en högt RWA-rankad person ofta har starka band till någon form av ideologi enligt Altemeyer, (Altemeyer 1988, s. 230), styrker ytterligare slutsatsen att vi har att göra med *authoritarian aggression*.

En återhållen aggression som, i Anders Behring Breivik, börjar gry i de känsliga barndomsåren genom en otrygg anknytning och som senare i hans vuxna liv briserar i ett islamofobiskt manifest och att han kallsinnigt dödar 77 människor – i Norge 22 juli 2011.

När de sekretessbelagda dokumenten, som bl.a. handlar om Breiviks tidiga år blir tillgängliga, rekommenderar jag en fortsatt forskning för att utröna om det finns fler faktorer som stöder min slutsats och de teorier som använts i denna studie. En intressant fråga att besvara är huruvida det finns en gemensam nämnare för denna typ av händelse och andra liknande massmord i modern historia, vilka utförts av en ensam gärningsman/kvinna i fredstid. Den kritik jag har att framföra mot den psykobiografiska metod jag använt i denna studie är att den till stor del bygger på tolkningar hos den som utför en studie med denna metod. Huruvida detta undviks med hjälp av andra metoder, är något som i sig vore intressant att forska i.

REFERENSER

Altemeyer, Bob (1988). *Enemies of Freedom – Understanding Right-Wing Authoritarianism*. Californien: Jossey-Bass Inc. Publishers.

Behring Breivik, Anders Manifest (2011). *2083 A European Declaration of Independence*. London: Andrew Berwick.

Fahlke, Claudia & Johansson, Per Magnus et al (2012). *Psykopatologi*. Stockholm: Natur & Kultur.

Friberg, Febe red. (2006). *Dags för uppsats: vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Lund: Studentlitteratur.

Gardell, Mattias (2011). *Islamofobi*. Andra upplagan. Stockholm: Leopard förlag.

GP (4 januari 2012). Hämtad 19 maj, 2013, från GP, <https://www.gp.se/nyheter/varlden/1.817607-utredning-friskforklarar-breivik>

Knoll, James L. (4 januari 2012). *The pseudocommando Mass Murder: A Blaze of Vainglory*. Hämtad 13 maj, 2013, från Psychiatric Times, vol. 29, no. 1 News, <http://www.psychiatrictimes.com/display/article/10168/2013318>.

Kolesnikov, Andrei; Nikiforov, Oleg; Gabuyev, Aleksandr (2011) – tre artiklar under rubriken *Norway Tries to Cope With Deadly Terrorist Act*, *The Current Digest*, vol. 63 no 30, page 6–8. Beställd artikel.

Manifestet, se Behring Breivik, Anders ovan.

NE (2013). *Radovan Karadžić*. Hämtad 19 maj, 2013, från Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/radovan-karadzic>.

NE (2013). *Wien*. Hämtad 19 maj, 2013, från Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/wien>

NRK tv (2011). *Fedrene*. Undersökande dokumentär. Hämtad 13 maj, 2013, från NRK tv, <http://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/mdup11002111/21-12-2011>.

NRK nyheter (28 november 2011). *Breivik kan ha blitt utsatt for overgrep*. Hämtad 13 maj, 2013, från NRK nyheter, <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7894111>.

Oslo tingrett, *Begjæring om varetektsfengsling mot Anders Behring Breivik* 25 juli 2011. Hämtad 13 maj, 2013, från Norges domstoler, <http://www.domstol.no/upload/OBYR/Internett/Nyheter/Fengslingskjennelsen.pdf>.

Oslo tingrett (2011 och 2012) *Rettspsykiatrisk erklæring nr 1* ingiven den 29/11 2011 och *Rettspsykiatrisk erklæring nr 2* ingiven den 10/4 2012 (inkluderande *Tilleggserklæring til Oslo tingrett* ingiven den 30/4 2012) samt *Psykiatrisk vurdering* från Kriminalomsorgen av den 18/8 resp. 1/11 2011 (inkluderande *Om samtale med Anders Behring Breivik 19. Desember 2011* av den 20/12 2011). Hämtad 13 maj, 2013, från VG nett, http://www.vg.no/nyheter/innenriks/oslobomben/psykiatrisk_vurdering.

Oslo tingrett (2012). *22. Juli-saken*. Hämtad 13 maj, 2013, från Norges domstoler, <http://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/22-7/Nyheter-om-227-saken/Breivik-er-tilregnelig/> – se bilaga II.

Oslo tingrett (2012). *Dom Norske Tingrett*. Hämtad 13 maj, 2013, från Lovdata, <http://www.lovdata.no/nyhet/dok/toslo-2011-188627-24.html> – se bilaga II.

Perris, Carlo och Perris, Hjärdis (1998). *Personlighetsstörningar: uppkomst och behandling i ett utvecklingspsykopatologiskt perspektiv*. Stockholm, Natur och kultur.

Psykologiguiden. Hämtad 13 maj, 2013, från Psykologiguiden <http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?Lookup=Psykobiografi>

Psykiatrisk vurdering – se Oslo tingrett

Rettspsykiatrisk erklæring – se Oslo tingrett

Runyan, William McKinley (1982). *Life histories and psychobiography: Explorations in theory and method*. New York, NY, US: Oxford University Press.

Schultz, William Todd red.(2005). *Handbook of psychobiography*. Oxford: Oxford University Press.

Skott, Carola red. (2004). *Berättelsens praktik och teori: narrativ forskning i ett hermeneutiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Strömquist, Siv (2010). *Uppsatshandboken: råd och regler för utformningen av examensarbeten och vetenskapliga uppsatser*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.

SvD Nyheter (26 juli 2011). *Åsgård: Breivik är inte galen*. Hämtad 19 maj, 2013, från SvD Nyheter webbtidning, http://www.svd.se/nyheter/utrikes/breivik-ar-troligtvis-galen_6349702.svd

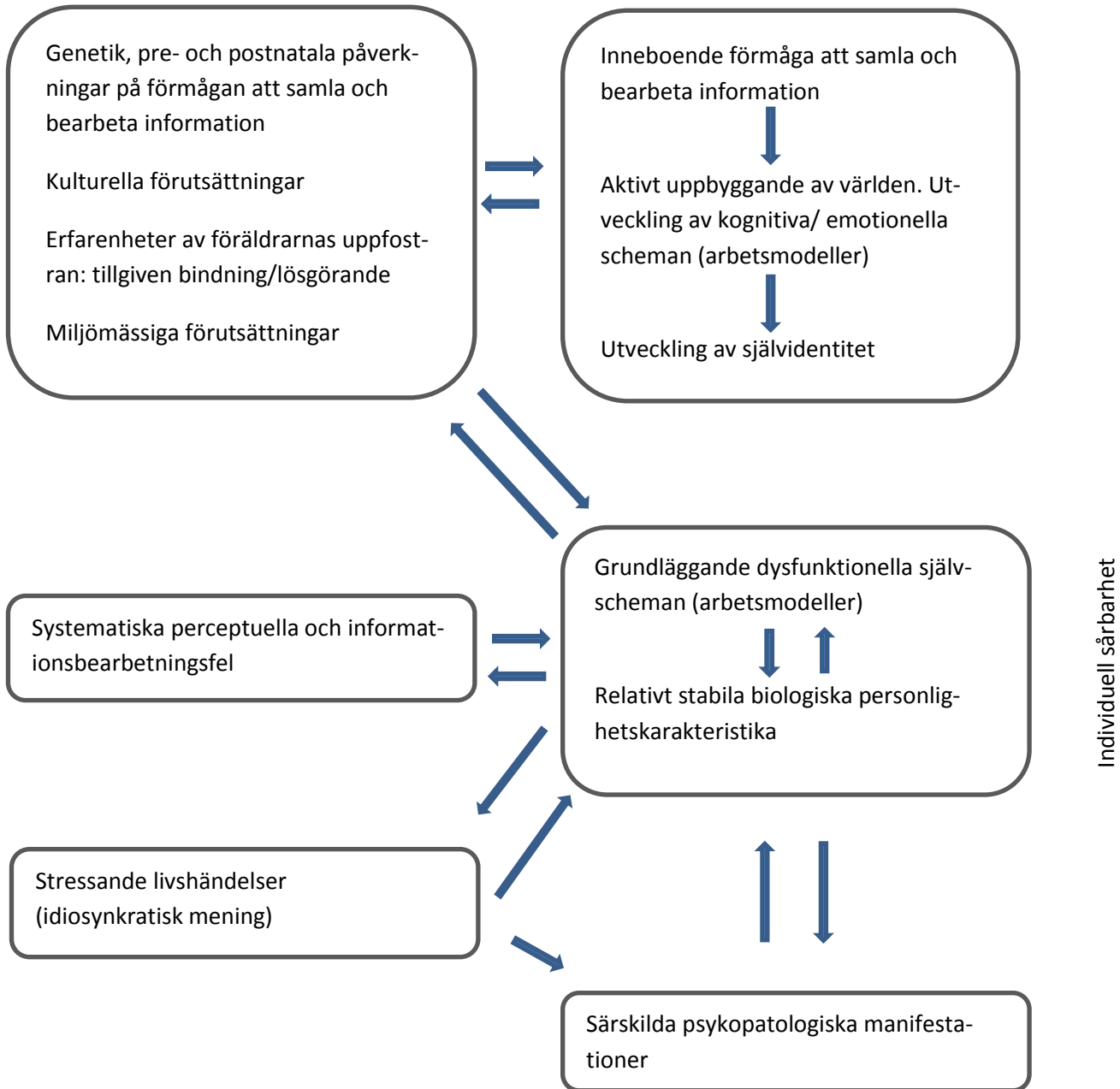
Söderberg, Hjalmar (1905). *Doktor Glas*. Åttonde upplagan i Delfinserien 2005. Danmark: Nørhaven Paperback A/S.

The Guardian/Henley, Jon (13 april 2012). *Anders Behring Breivik trial: the father's story*. Hämtad 13 maj, 2013, från The Guardian, <http://www.guardian.co.uk/world/2012/apr/13/anders-behring-breivik-norway>.

The Telegraph, (25 juli 2011). *Norway killer: Anders Behring Breivik was a 'mummy's boy'*. Hämtad 13 maj, 2013, från The Telegraph, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/norway/8659746/Norway-killer-Anders-Behring-Breivik-was-a-mummies-boy.html>.

Uppsala universitet (2013). *Anställdas kontaktuppgifter – Mattias Gardell*. Hämtad 19 maj, 2013 från Uppsala universitets portal, <http://katalog.uu.se/empInfo?id=N96-202>.

BILAGA I – SÅRBARHETSMODELLEN

Bildtext: "En utvidgad beskrivning av de faktorer som antas bestämma den individuella sårbarheten och en ansats till dess närmare definition" – avskrift av Perris & Perris sårbarhetsmodell, (Perris & Perris 1998, s 131).

22. JULI-SAKEN

Norges domstoler

Søk

BOKMAL

Dokumenter Publikum Media / Press Bistandsadvokater Rettsavgjørelser / Court decisions 2011 Fornærmede / Etterlatte Vitne i retten

Breivik er tilregnelig/Breivik is liable to penalty

Norges domstoler > 22. juli-saken > Nyheter om 22/7-saken > Breivik er tilregnelig/Breivik is liable to penalty

Oslo tingrett har i dag konkludert med at Anders Behring Breivik er tilregnelig. Det går fram av dommen, der han dømmes til forvaring i 21 år, med en minstetid på 10 år.

Retten har sett bort fra den første sakkyndigrapporten som grunnlag for tilregnelighetsvurderingen.

Retten mener denne rapporten bygger på uriktige tolkninger av diagnosekriteriene, først og fremst ved at de har unnlatt å vurdere tiltaltes ekstreme uttalelser og begrepsbruk, i lys av den høyreekstremistiske subkultur han hevder å være en del av.

Retten har dermed lagt til grunn den andre sakkyndigrapporten og det øvrige helsepersonellens vurderinger av tiltaltes mentale helse, som ikke-psykotisk.

Retten har ikke anvendt en annen forståelse av bevisreglene enn den aktoratet la til grunn i sin prosedyre. Det innebærer at retten ikke har funnet avgjørende tvil for at tiltalte er tilregnelig.

Dommen var enstemmig.

Del siden Skriv ut
Nettstedkart

FINN DIN DOMSTOL

Fyll inn postnummer, kommune, fylke.

Søk

NYTTIGE LENKER

Norges domstoler
Oslo tingrett
Overføringsdomstoler
Andre lenker

NYHETER OM 22/7-SAKEN

Breivik er tilregnelig/Breivik is liable to

Domsslutning:

*A, født *.*.1979, dømmes for overtredelse av straffeloven § 147a første ledd bokstav a og b, jf. straffeloven § 148 første ledd første straffalternativ og § 233 første og annet ledd, og 233 første og annet ledd, jf. 49, og straffeloven § 147a første ledd bokstav b, jf. § 233 første og annet ledd, og § 233 første og annet ledd, jf. § 49, alt sammenholdt med straffeloven § 62, til forvaring etter straffeloven § 39c nr. 1 med en tidsramme på 21 – tjueen – år og en minstetid på 10 – ti – år, jf. straffeloven § 39e første og annet ledd.*

I tidsrammen og i minstetiden fragår 445 – firehundreogfortifem – dager for varetektstfengsel.